

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

אחרי קדושים

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת אחרי - קדושים

- ה' רועי לא אחסר - יאמין שהקב"ה מנהיג ומנהל את העולם וכל אשר בו ותשקוט סערת רוחו. א
- לא תיקום - כמה ירגיע וישקוט רוחו מנקימה. ג
- ואהבת לרעך כמוך - עניני צדקה ותיקון המידות שבין אדם לחברו. ו
- בצדק תשפוט את עמיתך - כמה עצות כמה ידון את חבירו לכף זכות. י
- קדושים תהיו כי קדוש אני ה' - מעלת ושכר המתקדש בקדושה של מעלה. יג
- עין רואה - קדושת העיניים. טו
- פסח שני - תרעין פתיחין, זעקת למה נגרע תפתח בפנינו את כל השערים. טז
- קדושים - אין קדושה בתורה. יח

אחרי - קדושים

אל ישב במקומו, כך כביכול נאמר על 'מורא' הקב"ה – אל ישב במקומו, כי ה'מנהל' של העולם הוא הקב"ה, וחוצפה היא לישב במקום זה – ולחשוב על עצמו שהוא מנהיגו של עולם.

אשרי המאמין המהלך אחר הבורא בתום ושלמות הנפש¹ כאותה צאן המהלכת אחר הרועה בהשקט ובבטחה – שאין לה כל דאגה אודות מזונה ולעולם לא תחשוב מה ייעשה בה, ביודעה כי היא ונורלה נתונה בידי האמונות של הרועה² ושלוש עליה נפשה³. ו'יסוד' זה מצינו ב'אור החיים' הק' (בראשית מח טו)

ה' רועי לא אחסר – יאמין שהקב"ה מנהיג ומנהל את העולם וכל אשר בו ותשקוט סערת רוחו

בפרשתן (קדושים, יט ג) 'איש אמו ואביו תיראו' ובגמרא (קידושין לא.) 'איזהו מורא - לא יעמוד במקומו',

דרוש דרש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"א ד"ה איש אמו) להמליץ על אלו המסובבים בעולם הזה בהרגשה כי הם הם 'מנהיגי העולם', (כאומרם מוטב היה אם היה קורה כך וכך, ואם היה מתרחש כהנה וכהנה הרי היה דבר פלוני הרבה יותר טוב, וכדו' רבות), על זה אמרה תורה 'את ה' אלוקיך תירא' (דברים ו ג) וכדרך שאמרו חז"ל ב'מורא' האב –

א. מסופר על הרה"ק רבי יוסף מאיר ממאכניווקא זי"ע, שבינקותו בהיותו כבן שש נכנס פעם אל זקנו הקדוש הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, וזקנו שאלו על מעשיו באותו היום, ענה הנכד היום הלכתי לבקר ב'שוק הבהמות', כי שמעתי אומרים שאלהו הנביא נמצא שם וגבר חפצי ורצוני לראותו. אמנם, חיפשתיו בכל השוק ואף עליתי על עמוד גבוה, ובכל זאת לא עלתה בידי לראותו, רק 'מוסר' אחד לקחתי משם, כי ראיתי שהבהמות שאינם נכנעים תחת המוכר ומנסים בכל כוחם להישמט, הרי הם נחבלים בחבלות יתירות ומכות שלא לצורך, ואילו השוורים שמסרו והכניעו עצמם נשארו בשלימות ובריאות גופם, ומזה למדתי, שהמתעקש בעת שצרה נוחתת לפתחו, ואינו מקבלה באהבה ובהכנעה, בזה הוא נחבל יותר ויותר, אך אם מקבל את הכל באהבה, באמונה שהכל מאתו יתברך, אזי תקדמנו ברכות טוב, ויינצל מכל המכות היתרות. כשמוע הרה"ק מסקווירא דברים אלו יוצאים מפי נכדו, אמר לו - בני, אם זאת למדת שם ברור לי שאכן, אתה לא זכית לראות את אליהו הנביא, מכל מקום הוא ראה אותך.

ב. כחלק מההליכה אחר הבורא כ'צאן אחר הרועה' הוא להבין שכל ממעשי הרועה לטובת צאנו המה – אף אם מתחילה אינו נראה כן. וכך כתב בעל 'נפש החיים' זי"ע (דרשות מהר"ח שה"ש, א ז) בפסוק (תהלים כג א-ב) 'ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינהלני', כי פעמים שהשה רוצה להמשיך בדרכו מאחר שנראה לו שבמקום פלוני יש 'מרעה שמן וטוב' ושם ימצא מרגוע לנפשו ושובע לרעבונו, והנה בא בעה"ב ומושיבו דייקא במקום הזה אשר הוא עומד (ירביצני מלשון 'הרביץ בהמתו' - הושיב אותה), והשה איננו מבין על מה ולמה יענהו בעה"ב... והאמת, כי רק במקום ההוא יש 'נאות דשא', ע"כ ירביץ את צאנו, שישארו במקום זה למלאות שובע וחסרון רעבונם. וכן להיפך, פעמים שהשה רוצה להישאר על עמדו במקום מסוים, ובא בעה"ב ומכה בו ודוחקו להמשיך בדרכו ואף אז לא יבין השה מדוע נגזר עליו להתייטר תחת שבטו של בעה"ב, ובאמת, מטרתו של בעה"ב להוליכו ולנהלו עד ל'מי מנוחות' שם ירווה צימאונו במים זכים וחיים... ולדין, פעמים מעביר הבורא את האדם ממקומו למקום אחר והוא מצטער ע"ז באמרו הלא טוב לי שבת פינת ביתי, ולא ידע כי בחמלת ה' עליו נהיתה זאת כי שם טובתו באמת. לאידך, פעמים שהאדם חושב, אוי לי, כי 'נתקעתי' ב'כולל' פלוני, ב'עסק' פלוני, וכל נסיונותי למצוא מקום חדש עולים בתוהו, וכיו"ב לענין מקום עבודת הפרנסה, שמחמת סיבות שונות עושה 'השתדלויות' למצוא מקום חדש – 'בוס' חדש וכיו"ב, והכל מתנהל לו להיפך... אז ידע כי הקב"ה 'מרכיבו' ב'אור החיים' כי דייקא שם הוא מקום הצלחתו וכו' וברבות הימים ימצאנו.

מעשה בן יחיד להוריו שנתייתם מאביו העשיר ל"ע, ככלות ה'שבעה' החל הבן לתור אחר ה'אוצר' שאביו אמר לו שהוא משאיר לבנו אחריו, החל בודק את ריצפת הבית מרצפת מרצפת (tile by tile)... והנה הוא רואה כי אחת מרצפות הבית עומדת באופן משונה בעקמות נוראה, אז הבין כי תחתיה מסתתר איזה 'סוד'... ויחפור האיש וימצא את ה'אוצר' הגדול... נמצינו למידים כי ה'אוצר' הגיע לידינו רק בזכות שהכיר באביו שאינו עושה סתם 'דברים

כי מדרכם להכניס בלב ישראל שיהיו נמשכים אחר השי"ת בצאן הנמשכים אחר הרועה מעצמם בלי התבוננות - רק מצד אמונה, וכענין שכתוב (תהלים לו ג) שכן ארץ ורעה אמונה. וע"כ מחמת שהכניסו אמונה בלב ישראל נקראו רועים והוא עיקר הכל, כאמרם ז"ל (מכות כד) 'בא חבוק והעמידן על אחת, שנאמר, וצדיק באמונתו יחיה'... כי עיקר האמונה הוא שיהי' בטל להשי"ת בכל מדותיו.

מעתה לא יזעף לכו על הנהגת ה' - אם היא נראית לו כ'קשה' כי כולה טובה וברכה ויסמוך כי ה' 'רועי' לא אחסר והנהגתו אינה אלא 'נראית' כרעה, וכן אמר נעים זמירות ישראל, כי שבח הוא לבורא עולם שהוא 'המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר' (תהלים

דהנה, כשבירך יעקב אבינו את מנשה ואפרים אמר 'ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו, אברהם ויצחק, האלוקים הרועה אתי מעודי עד היום הזה'... ומבאר ה'אור החיים', וז"ל. (הזכיר זכות אבות 'אברהם ויצחק', כי בזה) התחיל לעורר האהבה של הקדמונים, כסדר תפלת 'שמונה עשרה' שמתחילין בזכרון 'זכות אבות' (ואח"כ מתפללין). (הוסף) והזכיר גם כן זכותו בהצנע, ואמר 'האלוקים הרועה אותי', כאן רמז זכותו, ומהי זכותו - כי הוא יעקב היה מתהלך לרצונו יתברך כשה לפני רועה הרועה אותה, ואחר שסדר זכות אבות התחיל להתפלל המלאך וגו'.

ובן כתב הרה"ק השם משמואל זי"ע (חנוכה תרפ"ג) דלכן נקראו מנהיגי ישראל 'רועים' (שבעה רועים במיכה ה ד)

משונים' עאכו"כ יש לנו להבין כן בכל הנהגת הבורא אתנו כי אין ה'אב' - אבינו שבשמים עושה דברים משונים סתם ולכשתבונן נמצא דייקא תחת העקמימות 'אוצר' גדול מאד...

ג. ידועה בזה הנהגת הרבה צדיקים שלא להרבות בהשתדלות בשום ענין שבעולם, והיו אומרים 'מ'דארף זיך לאזן פירען' (לתת עצמו בידי הבורא שינהיג אותו כרצונו), וכן הובא על הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם, שלח בהערות) פ"א אמר אין זו הדרך שלנו... הננו הולכים אחר רצון השי"ת כצאן אחר הרועה.

עוד מובא בשם החידושי הרי"ם, שלאחר שקם מהאבילות על בנו רבי אברהם מרדכי זצ"ל אמר, אם הייתי רוצה דוקא היה בכוחי לפעול שיחיה בני ז"ל, אבל כאשר ראיתי שרצון הבורא יתברך כן הוא, לא התחלתי לעמוד נגד רצונו יתברך, עכל"ק.

וכן שמעתי מעשה באחד מגדולי ירושלים ה"ה הגאון הרב א. ליפא זילבערמאן זצ"ל שנקרא בשנות גבורתו ע"י 'ראש ישיבה' לשמש כ'נושא ונותן' בישיבתו הידועה בעיה"ק ירושלים תובב"א, כי הגאון משרידי הדור הקודם ועצם ההבטה בו ובצורת בלימודו תוסיף יראת שמים ואהבת תורה בתלמידים, אחר כמה ימים נתן ר' ליפא את הסכמתו, אך אז אמר לו ראש הישיבה כי עדיין עליו לקבל הסכמת 'נשיא הישיבה' - אחד מגדולי הדור שליט"א, לפליאתו ענה הנשיא בלאו, ונימוקו עמו כי לדעתו אין למנות מי שמאיזה סיבה אי אפשר לשלחו באם לא ימלא את תפקידו כראוי, ומה אעשה שר' ליפא 'אדם חשוב' הוא ולא ניתן לשלחו ריקם הביתה... חזר רה"י אל ר' ליפא כשתשובת 'נשיא' הישיבה בפיו, אלא שהוסיף לומר לו, אבקש את מע"כ שיאות לעלות עמי לבית נשיא הישיבה, כי אך יראהו ה'נשיא' מיד יסכים למינוי הנכסף - שהרי בוודאי יראה בו כי 'חכמת אדם תאיר פניו', 'כי קרנו אור פניך' להשפיע אהבת תורה וירא"ש בתלמידים. ויען ר' ליפא, מעודי הרגלתי את עצמי והעמדתי את דברי ה'אור החיים' נר לרגלי - אם הקב"ה הנהיג כך, הנני הולך אחריו בתמימות כצאן אחר הרועה ולא אעשה אפילו פעולה אחת לשנות את אופן הנהגתו עמי... (אף כי מדרגות רבות יש בענין זה, מ"מ כל אחד ישריש דברים אלו בקרבו ועי"פ יתחזק בזה לפי מדרגתו).

ד. אשרי אדם בוטח בך ומרגיש עצמו 'בטוח' בהילוכו אחר הקב"ה הרועה אותו, אוי לו למי שאבד הרגשה זו כי אז הוא 'תלוש' ובודד בעולמו, וכה ביאר הרה"ק משינאווא זי"ע בפסוק (תהלים קי"ט קעו), 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך', ולכאורה קשה מהו שה אובד היה לו לומר כשה נאבד, שהרי השה עצמו לא איבד כלום, ורק הרועה הוא זה שאיבד את השה, אלא ביאורו, שאכן השה איבד ולא הבעלים, כי הבעלים (הרועה) לא הפסיד אלא שווי 'דנקא' - שה אחד מעדרו, אבל השה שתעה בדרכו איבד אבידה גדולה - שהפסיד את בית הרועה, ובוזה הפסיד את כל חייו, כי מעתה אין לו מי שידאג עבורו בכל צרכיו במאכל במשתה ומדור. ולזה השה אנו דומים, כי הבורא לא חסר לו ולא כלום, אך אנו - 'תעיתי כשה אובד', שאבדנו את הקשר עם אבינו שבשמים הממלא כל מחסורינו ברוחניות ובגשמיות, ועל כך אנו זועקים בתפילה ומבקשים מאבינו שבשמים, אנא ממך בקש עבדך, חפשני בקשני שאזכה לשוב אליך,

ובוראו, וכמו שנאמר (תהלים לד, יט) 'קרוב ה' לנשברי לב', ובדיעבד ישמח על הזכות שנפלה בחלקו להיות קרוב אל השכינה, וידע כי לא יאריך הזמן וכבר ימצא עצמו מחוץ לצרה, ע"כ ינצל וישמח בכל רגע שהוא עדיין קרוב אל ה' בקירבה עצומה.

לא תיקום - במה ירגיע וישקיט רוחו מנקימה

בפרשתן (קדושים יט יח) 'לא תקום ולא תטור את בני עמך', ומבאר ב'ספר החינוך', כי המאמין באמונה שלימה ותמימה שאי אפשר לאדם לעשות מאומה מעצמו - בלא שיכריזו על כך משמים, אינו נוקם ברעהו, דמדוע ינקום בשעה שרעהו לא הרע לו מאומה, כי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מן השמים (חולין ז:), וז"ל ה' חינוך' (מצוה רמא) 'משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מוטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא. על כן כשיצערהו או יכאיבו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו

קמו ח). וביארו צדיקים שרמו יש כאן למי שמתנסה בייסורים קשים ומרים, ונראה לו ש'עננים שחורים' באו עליו והם מחשיכים בעדו את אור השמש, ידע שבאמת כל 'חשכות' עננים הללו אינה אלא מפני ש'המכין לארץ מטר' - ומשכן ה'מטר' בתוך אלו העננים, ומתוך צרה יבוא הגשם להשקות צמאי הסדיך, ולא היתה זאת לרעה כי אם לטובה.

כבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות דרכים בעבודת הבורא, רט) וז"ל, הוא ז"ל היה אומר, כי יהודי צריך ומחויב להאמין כי 'קין שם לחושך', והחושך יעבור ובמקומו יופיע האור.

והנה מדרך העולם לצפות ולייחל מתי ינצל כבר מן הצרה ויצא מאפילה לאור גדול, ובודאי שיש להתפלל שיהא כבר שמחה וששון ליהודים וכל היסורים יתהפכו להרחבה ותענוגים, אך המשכיל יודע לנצל את צרה כראוי, שהרי באותה שעה הרי הוא קרוב אל יוצרו

וכאשר נבקש בתחינה על כך ודאי נזכה לפעול ששיבינו אליו כבן האובד אל אביו (שער יששכר לבעל המנח"א, תשרי מאמר ישע רב אות יח).

ה. משל למה הדבר דומה, כמו ה'קפיץ' (ספרינו^א) אשר מתרחב ומצטמק לפי ידי הממשמש בו, והנה כמה שתדחקהו הדק היטב היטב - אזי כאשר תעזבהו יקפוץ ה'קפיץ' למעלה למעלה, וירידה זו צורך עליה. על זה הדרך בעת ש'דחוק' לאדם מאד מאד כל זה הכנה הוא לטובה והרחבה עצומה שבוא תבוא אליו בקרוב ממש.

ו. וכבר נכנסו אל הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל 'אב ובן' כב' שבועות קודם פטירתו לעלמא דקשוט, ובכה האב לפניו שהבן מרגיש כי רודפים אותו בכל מקום אשר הוא הולך ומר לו עד מאוד, א"ל רבי אברהם פ"א בשנה נצטוונו להרגיש טעם מרור - בליל הסדר. אבל בכל השנה אין כל טעם ועניין להרגיש טעם מרירות, לכשתתבונן תראה כי הכל מתוק וטוב הוא.

ואכן, לכל צער וחלישות הדעת שעוברים על האדם - עצתו אמונה, כי באמונה עזה ותמה שהכל לטובתו יצא מצרה לרווחה ומאפילה לאור גדול. וכן איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (בהעלותך תרע"ז) על מה שאמרו חז"ל ש'חלשה דעתו של אהרן... וז"ל. וכן בקין מצינו שחלשה דעתו כדכתיב (בראשית ד ג) 'למה חרה לך ולמה נפלו פניך', המפרשים הקשו למה לא יחרה לו מאחר שראה שמרחקין אותו, כדכתיב 'ואל קין ואל מנחתו לא שעה'. אך היה צריך לקבל הכל באהבה, כדכתיב 'אם תיטיב שאת', ואיתא בגמרא (ברכות ס:) כל מה דעבד רחמנא לטב עביד, והיה עליו לדעת שכן הוא תהלוכות העולם הזה שמנסין את האדם על ידי חולשת הדעת, עכ"ל. והכלל ידוע, שכשידע האדם שזהו 'נסינותיו' בעולם הזה יוקל עליו לעמוד בהם בגבורה.

ז. הנה מצינו בחז"ל שאף הנמנע להיטיב למי שמנע עצמו מלהיטיב לו נחשב כ'נוקם', וכמו שאמרו (יומא כג.) 'איזוהי נקימה, אמר לו [ראובן לשמעון] השאילני מגלך, אמר לו [שמעון] לאו. למחר אמר לו [שמעון לראובן] השאילני קרדומך, אמר ליה [ראובן] איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה'. ומבאר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ה על התורה), כי רצו להורות לו, מה לך להתלונן על חברך, הרי מן השמים לא רצו שהוא ישאילך, משל למי שנכנס לבית המדרש ומבקש, מי כאן ראובן, מי כאן ראובן, ולא נמצא שם ראובן... וכי יעלה על דעתו לזעוק ולגעור באחד מהם,

גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי לא הוא סיבת רעתו, כי העוון הוא

מדוע אינך ראובן... אין לו אלא לחזר אחר 'ראובן' שלו במק"א. כיו"ב, מדוע יקצוף על חברו שלא אבה להשאילו מכליו, הרי סימן הוא כי מן השמים לא אבו שפלוני יהנה אותך מכליו. ומסיים שם, וז"ל. אשרי אנוש יצייר זה תמיד במחשבתו בכל מאורעותיו בחייו הפרטיים ובמסחרו, ולבו יהיה בריא ושלם - לא תעלה קנאתו על אחרים, לא ינקום ולא יטור.

ח. אדרבה זה המאמין ישיב טובה תחת רעה, שהרי עפ"י אמונתו לא הרע לו זה האיש מאומה, מדוע לא ייטיב לו כמו שהוא מייטיב לכל איש מישראל... וכך איתא בפירוש ר' סעדיה גאון על 'תהלים' (מא י) 'גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב... ואשלמה להם' - ישלם להם טובה תחת רעה כפי שה' רוצה ממנו, וכמו שאמר (שם יב) 'בזאת' (- שאשיב להם טובה תחת רעה) ידעתי כי חפצת בי'. והוא דבר ה' (בפרשת קדושים) לא תקום ולא תטור את בני עמך.

איתא מהרה"ק מקאמרנא זי"ע (נתיב מצוותיך, נתיב האמונה שביל א אות ד) וז"ל. מי שמאמין שאין שום תנועה במקרה, הוא (אמונה זאת) מרפא לנפש מכל תחלואיו - כולל כל מידות טובות, לאהוב את חברו אף שעושה לו רעות ומבזה אותו, כי אין שום מקרה בעולם אף דיבור קטן. ובדין שמים נעשה זה שלוחו של מקום לבזות אותו ולחרף אותו... צא ובדוק נפשך, ותמצא שבלתי גזירות עליון אי אפשר ששום נברא יצער אותו אפילו צער קטן, ולכן יקבל באהבה ובחיבה ובשמחה, ויתרפא 'נפשך' יותר ממאה אלף אלפים תעניות וסיגופים, עכ"ל.

הדרך הישירה שיבור לו האדם - להיטיב אף למי שלא גמל עמו טובה ולא עוד אלא שהוסיף להרע לו, כי בזה יקנה בנפשו קנין נצח 'אהבת חיים' למהדרין מן המהדרין. וכך סיפר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע לב"א הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע, באחד ממסעותי לפקוד את אנשי שלומנו בעיירותיהם נודמנתי לעיירה אחת בה ישבנו ב'התוועדות' עם החסידים בשתיית 'לחיים' ודיבורי קודש, והנה קפץ עלי רוגזו של אחד היושבים במסיבה אשר מצא 'פירכא' וסתירה לכל דיבור שאמרתי ולכל 'עובדא' (סיפור) שספרתי, מתחילה לא הבנתי כוונתו... ברגע שהבנתי כי אין כוונתו אלא לקנטרני החילוני להקל עליו את המלאכה, בסיפורים ודיבורים שבנקל אפשר להפריכם מכל וכל... מה אומר לך, לבו של הלה נהפך לגמרי לגמרי, וכהיום נעשה לי לידיד ואוהב נאמן, ואינו רק מידידי הנאמנים, אלא כל אשר לו יתן בעבורי, וגם הוא מוכן ומזומן למסור נפשו עלי... התדע, מדוע נהגתי כן, כי כך היא דרכה של תורה וכל איש יהודי מחויב לנהוג כן, אך הסיבה שהנני מספר לך 'מעשה' זה, לומר לך עצה טובה (עפ"י טבעי בני אדם ולא מצד הימוסר) כי רק בדרך זו תקנה את לב שונאך ותהפכהו לאוהבך הגמור, וירווח לך.

כבר מצינו כדברים האלה ב'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ד אות מג בנדמ"ח) וז"ל 'ואמר החכם מעולם לא חרפני אדם יותר מפעם אחת, כי בפעם הראשונה אסבול חרפתי ולא יחרפני שנית'.

וכך ייאמר משם הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע 'מעולם לא נצחתי איש בעולם ולכן מעולם לא ניצח איש אותי... כתב הגר"ח מוואלאזין זצוק"ל לנכדו וז"ל 'ושלא להכניס שום קפידא בלבך על שום אדם, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם ועל ידי מידת הסבלנות משיג האדם רצונו יותר מאשר ע"י כל תקיפות שבעולם' (כתבי ר"ז מסלנט עמו' קטז).

ושמא תאמר אין בכוחי עשות כן, כי למעלה מטבעי דברים הללו, שמע לדברי הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (במכתביו), בני ישראל יש בהם כוחות למעלה מדרך הטבע, על כן אף נאמר שאכן, בדרך הטבע אין בידך לסבול את איש פלוני, ולא את מעשיו... הרי הבחירה בידך לשנות את הטבע...

ובעת הצורך 'ישכח' מה שחברו עולל לו, וכך אמר הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע כי ידוע מה שכתבו הראשונים (תשבץ קטן תסד-תסו) שכל מעשי ומנהגי מעמד החופה אנו למידים ממעמד מתן תורה. האבוקות של אש המה כדוגמת האש והלפידים הבווערים; ז' הברכות הם נגד שבעת הקולות וברקים; וכן כל הדברים. ומה שנוהגים לשבר כוס תחת החופה (רמ"א אבה"ע סה ג) ביארו (פמ"ג אר"ח משב"ז תקס סק"ד) שהוא זכר ל'לוחות ראשונות' שנשתברו. ואמר הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע שהרי בשבירת הלוחות נגרמה שכחת התורה לישראל (עירובין נד), וזאת מרמזים לחתן וכלה בשבירת הכוס, בטרם ילכו לבנות בית נאמן בישראל - זכרו כלל גדול בכדי לשמר את השלום בבית, פעמים שעל האדם לשכוח מה עשו לו וכדו', ויעשה עצמו כמי שאינו זוכר מאומה, ובזה ירבה ויגדל השלום באהלים.

המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב פז יא) הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה' קלל, עכ"ל.

מעלה ושלימות, והנוגע בכבודם או בגופם או בממונם נראה להם כי הגדיל לעשות עמהם רעה...'
בדברים האלה כבר כתב ה'רמב"ם' (הל' דעות ז ז) 'הנוקם מחברו עובר בלא תעשה... ואע"פ שאינו לוקה עליו דעה רעה היא עד מאד. אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מידותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדאי לנקום עליהם.'

וראה נא עד כמה הדברים מגיעים, ועד כמה היו ה'ראשונים' נוהרים שלא לנקום בגומלי רעתם, ולא עוד אלא אף היו משיבים למריעים להם טובה תחת רעה, וכמו שכתב ה'רד"ק' על הפסוק (תהלים מא יא) שאמר דוד המלך - 'אויבי יאמרו רע לי מתי ימות ואבד שמו... ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם'. ומבאר ה'רד"ק' 'ואשלמה להם... וראיתי בדברי גאון [רבינו סעדיה

ועצה מצינו בדברי ה'כלי יקר' (בד"ה אבל) במשל, וז"ל. 'למה הדבר דומה, לתינוק המשחק ועושה מעשה נערות באיזו בניין או כל דבר אחר, ובא איזה אדם וקלקל כל מעשיו אשר בנה ואשר נטע הילד. והילד צועק לפני אביו צעקה גדולה ומרה על זה, ואילו היה אביו משגיח בו ועושה רצונו היה הורג לזה האדם. אמנם אביו אינו משגיח בקולו כלל, כי אף אם הקטן כפי מיעוט שכלו חושב שזה הגדיל לעשות לו רעה גדולה, מכל מקום האב רואה בשכלו שאין הדבר כן, ושכל מעשה הבן היו הבלים, מעשה תעתועים, ואינן כדאים שבעבורם יהיה לזה כאויב ומתנקם, כי כפי האמת לא עשה לו זה כלום. כך הוא הענין בין אבינו שבשמים לברואיו אשר לפי מיעוט השגתם הם חושבים כי כל עניני העוה"ז יש בהם צד

בצעירותו היו להגה"ק ה'שדי חמד' צוק"ל כשרונות חלושים, אך בכ"ז לא נתייאש והיה עוסק בתורה בהתמדה מופלגת יומם ולילה, בין יושבי ביהמ"ד היה אברך שקינא בו באופן נורא, עד שהקנאה העביר אותו על דעתו וחיפש בכל עת תחבולות להכשילו ולמרר את חייו... ועדיין לא מצאה נפשו מנוח עד שפנה למשרתת שהיתה מכבדת ומנקה את בית התלמוד שילם לה הון רב כדי שתוציא שם רע על השדי חמד, ותספר עליו דברי לעז וחרפה. המשרתת ש'ענייה' הייתה נתפתתה לנוכח ה'מצלצלין', ואכן, למחרת הוציאה עליו 'שם רע' וגרמה שהכל ריננו עליו בדברים הגרועים ביותר... מלבד ראש הישיבה שהכיר בצדקתו ויושר אורחותיו ולא אבה להאמין עליו שום דבר רע שבעולם. על כן מיהר ושילח את המשרתת מעבודתה לביתה הריק והדל.

אעפ"כ, התמדתו של ה'שדי חמד' לא פסקה לרגע אלא הוא נתעלה מעל לכל הררי הבזיונות, והמשיך לשקוע ולצלול ב'ים התלמוד' מבוקר עד ערב. והנה עברו כמה שבועות ניגשה אליו אותה משרתת בהחבא, וסיפרה לו שאת כל עלילתה רקמה רק מחמת הממון שנתן לו פלוני בן פלוני, ועד עתה נצרה את פיה כי המעות ההם פרנסוה בכבוד, אבל עתה 'תם הכסף' עוללים שאלו לחם ואין, ועז רצונה לשוב לעבודתה שהייתה עובדת ומנקה בישיבה, ובקשתה שה'שדי חמד' בעצמו ימליץ עליה טוב בפני ראש הישיבה שיחזירנה לעבודתה, ובשכר זה היא תפרסם את האמת שלא היה כאן אלא עלילה שפילה שהזמין אצלה פלוני ופלוני תמורת סכום הגון ביותר, אלא שהיא מעמדת 'תנאי קודם למעשה' שרק אם תשוב לעבודתה תטהר את שמו של ה'שדי חמד'.

בקרב לבו של ה'שדי חמד' פרצה מלחמה עזה, מצד אחד יש בידו הזדמנות לטהר את שמו ואולי גם להסיר את חילול השם הנגרם מאותה עלילה, לאידך בזה יישפך דמו של ה'רודף' ויתחלל שם שמים עד היכן הדברים מגיעים שהמקנא ישכור את המשרתת באופן נבזה כל כך... ה'שדי חמד' הסתגר בחדרו וחישב שם חשבונו של עולם עד שהגיע למסקנא נעלית, וכה אמר למשרתת, הנני מוכן ומזומן לדאוג שתשובי לעבודתך, אך אני אעמיד תנאי קודם למעשה, שלעולם לא ידע איש בעולם כי פלוני שכר אותך להכפיש שמי... לאחר ימים ושנים סיפר ה'שדי חמד' את הדברים והוסיף, שבאותו הרגע הרגיש שנפתחו בפניו כל מעיינות החכמה והחל להבין ולהשכיל ולחדש בדברי תורה, גם זכה לימים לחבר את חיבורו הגדול. ולמדנו מכאן נוראות 'טוהר המידות' עד היכן מגיע, שהסכים שישאר שמו מבוזז וכו' וכל זה כדי שלא לבייש את מי שביישו ומירר לו את חייו במרוורים עד בלי שיעור.

גאון] ואשלמה להם טובות תחת רעות, כמו שהיה מנהגו' והנה ע"ז כבר אמר התנא רבי עקיבא שפסוק זה הוא כלל גדול בתורה" (ירושלמי נדרים ט ד). כתב הגה"ק רבי

חיים וויטאל זי"ע (שער הקדושה ח"א פ"ב, הובא ב"שפ"א' ליקוטים - קדושים) שעל כן לא נכתב עניין המידות הטובות והרעות בפרישתן (קדושים יט יח) ואהבת לרעך כמוך - עניני צדקה ותיקון המידות שבין אדם לחברו

ט. כתב ב'פלא יועץ' (ערך שנאה) כי לא הוצרכה תורה לצוות 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (ויקרא יט יז), 'ואהבת לרעך כמוך' על מי שמיטיב לו בכל מיני טובות, דעל מה ולמה ישנאהו, לא הוצרך הכתוב אלא למי שהוא אויבו ומבקש רעתו על זה ציוותה תורה שלא לשנא אותו ולאהוב אותו כאהבת עצמו.

כה ביאר הרה"ק מאור עיניים זי"ע (מאו"ע פר' חוקת בדיבור 'זאת התורה אדם') בפסוק 'ואהבת לרעך כמוך', כי אהבת האדם את עצמו אינה נפסקת לעולם - ואף שכל איש בשלו - מכיר ויודע היטב ב'חסרונות', מ"מ לא יגרע מחמת זה אפילו כהוא זה מאהבתו את עצמו, כיו"ב 'ואהבת לרעך' - אף אם ראית בו כמה וכמה מומים וחסרונות, אל תבט עליהם אלא עדיין ואהבת לרעך... (וכן אמר הרה"ק רבי איתמר מנאדבורנא זי"ע).

כי האדם 'קרוב אצל עצמו' ותמיד ימצא זכות לעצמו (ומכך ילמד ללמד זכות על רעהו כיו"ב), סיפר אחד מגדולי דורנו, שנכנס אליו אברך ותינה בפניו שזה כעשר שנים ששלוש ביתו אינו כתיקונו, החל הגדול להסביר לו שצריך לוותר...נענה האברך, אכן, כדברי הרב, במשך כל השנים הנני מטיף לבני ביתי שצריך לוותר... אך לא הועיל לי במאומה... חזר הרב לומר לו צריך לוותר.. השיב האברך ואמר, אולי אכן כדאי שאביא הנה את בני ביתי שהם בעצמם ישמעו מפורש מפי הרב שצריך לוותר.... כי כך הוא דרכם של בריות, לדרוש איש מרעהו שיוותר, אך לו חכמו ישכילו, יעשה כל אחד חשבון הנפש לעצמו - ויתחיל לוותר במקום שידרוש מרעהו שיוותר לו, ואז ישרור השלום.

שוב הוה מעשה באברך שלא שרר ה'שלום' בביתו, וגונבה השמועה לאזני 'ראש הישיבה' שלו, עוד שמע רה"י שעדיף שידבר עמו לפני כל נדרי כי רק אז יתכן שהדברים ישפיעו עליו, ואכן, לפני כל נדרי קרא לו רה"י ואמר לו בזה הלשון 'אינו מתאים לאברך חשוב כמוך... ויהי ממחרת נכנס האברך לביהמ"ד והמתיק סוד עם ידידיו, האם שמעת את דברי רה"י שהטריח עצמו בליל כל נדרי - זמן המקודש בשנה - לאמר לי שאני אברך חשוב....

י. מסופר על אב ובן שבאו לדון 'דין ותורה' אצל ה'מרא דאתרא', כי תחת רשותם רק מעיל אחד, והאב טוען שמן הראוי לתת לו את המעיל שהרי הוא זקן ובא בימים והצינה גוברת עליו מאד, ולאידך, הבן טוען, כי האב שוהה כל היום בבית המוסק בעצים בוערים, ואילו הוא מסובב בשווקים וברחובות להביא טרף לביתו ולבית האב, ואם כן מן היושר שיעמוד המעיל לשמש אותו, נענה להם הרב, חיזרו הנה בעוד כמה ימים, ואז אוציא משפטכם לאור. אדהכי והכי בהיות להם 'רווח להתבונן' - הרהר כל אחד בטענות השני, ונוכח לראות כי צדק בפיו, האב החל לחשוב כי אכן ראוי שהבן יתעטף במעיל, שאכן הוא היוצא לשווקים ולרחובות, ואילו הבן גמר בדעתו שמן היושר שיהא המעיל לאב, כי זקן הוא, וכך שבו לבית הדין לאחר כמה ימים, וכעת נתהפך הדין, כי כל אחד טען שעל השני ליקח את המעיל...

נענה הרב ואמר להם, שבו נא בחדר 'בית הדין' ומיד אחזור אליכם, יצא הרב ולאחר כמה דקות שב ו'מעיל' בידו, ואמר הא לכם כאן מעיל נוסף, כי אין לי צורך במעיל זה, וישוב השלום והשלום לשרור במעונכם, וישאלוהו האב והבן כאחד, אם כן, מדוע לא עשה כן בפעם הראשונה שבאנו לדון דיננו, נענה הרב ואמר, הנה מתחילת דבר שכל חד מכם אמר שלי הוא המעיל, על כן אמרתי אף אני - הנני צריך את המעיל לעצמי, ולא חפצתי לתיתו במתנה, אולם עתה, כשכל אחד הבין שמן הראוי לתת את המעיל לזולתו, אם כן אף אני אענה ואומר כי ברצוני להעניק את המעיל לזולתי.

ובזה פירשו מה שנאמר בפרישת קדושים (לעיל יט יח) 'ואהבת לרעך כמוך אני ה', שבשעה שבני ישראל אוהבים זה לזה, וכל אחד רוצה לתת לרעהו משלו, אזי אף 'אני ה' - נוהג כן, ומיטיב עמכם כאשר הנכם נוהגים עם זולתכם. יא. וכבר אמרו, כי אם 'ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה', נמצא שמי שאינו הולך בדרך זו, יצא מן הכלל... כמה שנים לאחר הסתלקותו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כתב אחד מחסידיו מכתב לרעהו, בו כתוב 'עדיין

האדם לקיים המצוות. וכך אמרו (תנ"כ"א רב"א א א) דרך ארץ קדמה לתורה. אשר על כן יזהר אדם במידותיו עד

מהדהד באזני קריאתו של הרבי בגדולת וחשיבות טוהן א טובה פאר דעם מלך מלכי המלכים'ס א קינד... ' (להיטיב לבניו של ממ"ה).

ומדרגות הרבה עד אין קץ יש בדברים אלו, ועבודת האדם לשאוף להגיע לדרגת מסירות נפש ולתת את כל אשר לו בעד חברו, וכן אמרו בגמרא (ב"מ סב.) 'שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא, מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא רבי עקיבא ולימד (ויקרא כה, לו) 'וחי אחיך עמך', חייך קודמים לחיי חברך', ומדייק הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי צדיק פר' קדושים אות יא) מלשון זה, דמצד ההרגשה של יהודי עליו להיות מוכן ומזומן לתת את טיפת המים האחרונה שבה תלוי' ועומדת כל חיותו, אלא שאנוס הוא כי 'בא רבי עקיבא ולימד' שעליו לעצור בעצמו מעשות כן ומחויב הוא להשאיר את המים ברשותו, אבל ההרגשה צריכה להיות שברצונו לתת כל אשר לו לזולת, אלא שאנוס הוא בדבר משום 'חייך קודמים לחיי חברך'.

ויש לרמז בדברי רבי עקיבא 'ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה', שאהבת רעים צריכה להיות בדרך התורה, ורק מחמת כן לא יקדים חיי חברו לחייו שלו, כי אילו לא הדגישה תורה כן היתה הדעת נותנת לתת לחברו את כד המים שיש לו כדי חיותו, אע"פ שזה יגרום את מיתתו.

יב. הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל היה אומר. כי הקובע עם ה'בנאי' שיבנה עבורו בית מהודר, הרי הוא מפרט לו כל פרט ופרט של הבניין, כמה גדול יהיה כל חדר מחדרי הבית ואיככה יבנה. אך לגבי בניית ה'יסודות' לא יקבע עמו מאומה, כי מובן מאליו שעל הבונה להניח יסודות כנדרש, כי ללא יסודות אין כאן 'בניין' כלל... כיו"ב לענין המידות, התורה ציוותה לנו הרבה מצוות בעשה ולא תעשה, אך לא נתפרש בה ענין המידות, כי המידות המה היסודות שעליהם הושתתה כל התורה. ומבלעדי ה'יסודות' לא יוכל האדם להעמיד את 'בניין' התורה כראוי...

בעיירתו של הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע היה 'למדן' שהיה עילוי וגדול בתורה עד מאד, אך בבין אדם לחברו לא היה נזהר, קראו הרה"ק הרר"ז, ופתח דבריו במעשה שהיה בגביר אחד שקנה לעצמו מעיל חדש יקר בדמים מרובים, והיה המעיל משובח ומפואר עד מאד עד שכל רואיו לא הפסיקו להלל ולשבח את המעיל שלא שזפתו עין. באותו מקום התגורר עני אחד המחזר על הפתחים, שבראותו את כל הכבוד הרב שנוחל העשיר עבור המעיל היקר, קם ועשה מעשה - מכר את ביתו הקט ואת כל אשר אין לו, ורכש בעד המעות מעיל יקר כעין זה של הגביר...

משהגיע העני מלובש ב'מעיל', וכל כולו אומר עטרת חשיבות אל בית המדרש, מילאו כל יושבי ביהמ"ד את פיהם צחוק ולא הפסיקו מללעוג עליו, תמה אותו העני ואמר להם, הלא ביום האתמול משהגיע העשיר עם מעיל כעין זה היו הכל משבחים ומפארים אותו ואת בגדו, אם כן מה יום מיומיים, מדוע עלי הנכם מלעיגים בקול רעש גדול. הסבירו לו חבריו בטוב טעם כי אותו עשיר שהדור בכל לבושיו ובמראהו, לו נאה ולו יאה להתהדר במעיל זה, אך אתה שכל בגדיך קרועים ומרוטים הם, ונעליך קרועות לרווחה, וכל מראיך אומר עניות, הרי הנך נראה מליצני הדור בעטותך על כל אלה את המעיל ההדור.

הוסיף הרר"ז ואמר לאותו למדן, כיוצא בו לדידך, איתא במשנה (ריש מס' פאה) 'ותלמוד תורה כנגד כולם', ופירושו, שהלומד ועוסק בתורה צריך שיהיו בו את כל המעלות הטובות האמורות מתחילת המשנה, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים וכל ההנהגות טובות שבין אדם לחברו ורק אז נאה ויאה היא ה'תלמוד תורה', אך גדלות בתורה ללא שאר מידות טובות הרי הוא כאותו עני הלובש את המעיל היקר על בגדיו העלובים...

הגאון רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל היה ממשיל לשני שותפים שנתפסו על ידי אנשי השלטון ברוסיה בעוון 'זיוף שטרות', האחד נתפס כשברשותו אלפי שטרות, ואילו אצל רעהו לא מצאו אפילו שטר אחד אלא את המכונה המדפסה את השטרות, בעת 'משפטם' נפסק על הראשון לשבת במשך שנה בבית האסורים, ואילו על רעהו בעל המכונה נפסק לשבת 'שמיטה' שלימה.

נדדעק המדפיס וקבל בפני השופט - איה הדין ואיה הצדק, הרי היה לכם להחמיר על הסוחר הראשון הרבה יותר ממני, כי אצלו נמצאו רבבות אלפי מעות מזויפות, ואילו אצלי לא מצאתם אפילו שטר אחד שאינו כשר... נענה השופט והסביר לו, אכן, אצל הראשון מצאנו כך וכך שטרות מזויפות, ובעוון כך וכך חבילי שטרות העונש הוא שנה

באר הפרשה - אחרי - קדושים

ה

למאד"י, ובפרט בימים הללו - ימי הספירה שעיקר עבודתם בתיקון המידות. שאינו חי אלא בשביל אחרים שנהנים ממנו, עכ"ל.

ובכלל מצווה זו לאהוב כל איש מישראל, להשיב לו טובה תחת רעה, לחשוב מחשבות בכל עת כיצד יש בידי להיטב הרגשותי, ובמה אוכל להשיב רוחו בכל ויש להסמיך את דברי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (לקוטי חידושי הרמ"ל פו) על גוסס ברכות השחר, שכל הברכות נאמרים בלשון רבים, כפוקח עוורים,

בבית האסורים. אך אצלך מצאנו את השורש לחטא, כי בידך להדפיס ולהפיץ עוד רבבות אלפי אלפים של שטרות כאלו, ומי יודע...

ולכך ממש נדמים ה'מידות רעות', והם גרועים משאר העוונות, כי הם 'שורש' כל הרע, והם ה'מדפיסים' ומפיצים את כל הרע שאפשר לאדם להגיע, וכך איתא ברמב"ם (הל' תשובה ג ז ז"ל). 'כשם שצריך אדם לשוב מאלו (העבירות שיש בהם מעשה), כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס ומן האיבה וכו' וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה'. כי עד כדי כך גדול ענשן של מידות הרעות.

יג. סיפר הגה"צ רבי דניאל פריש זצוק"ל, שנזדמן פעם לאנטווערפן בהיכלו של הרה"ק רבי איציק'ל זי"ע, ושם ראה את חתנו הרה"ק רבי יענקל'ע זי"ע אשר כידוע היה מתנהג בפשטות גדולה עד מאד, והיה מתהלך בביהמ"ד קודם התפילה בגשתו אל האורחים, ושאל במה אוכל לעזור בכוס קאווע או בסידור חפצין, והיה ר' דניאל עומד מן הצד ותמה מדוע ינהג כן - קודם התפילה, והמתין שר' יענקל'ע יגש אליו, בהגיע רבי יענקל'ע אליו, ויהי אך החל לשאלו אודות הקאווע והחפצים, ניסה ר' דניאל לרמוז לו ש... כאומר - אסור לשיח קודם התפילה, אמר לו ר' יענקל'ע 'יונגערמאן (אברך), וכי נראה בעיניך שמה שהביאו הפוסקים משם האריז"ל לומר קודם התפילה 'הריני מקבל עלי מצוות עשה ואהבת לרעך כמוך' אינו אלא לחש בעלמא... יש לקיים זאת בפועל ממש'. והעיד רבי דניאל לאחר שנים, שדברים אלו השפיעו עליו ושינו לו את כל מבטו על חייו (כי אף שוודאי יש להזהר משיחת חולין קודם התפילה, אך ראשונה לכל יחשיב את רעהו לדאוג לכל מחסורו).

יד. ובכלל תיקון המידות, להרגיש בהרגשת רעהו, 'לחשוב מחשבות' במה אפשר לי להיטיב הרגשותיו לטוב. סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, פעם עלה ברצון המשב"ק של הרה"ק רבי ישעי' מקערסטיר זי"ע לראות כיצד רבו מקבל את הפונים אליו, על כן שלח ידו בכותל שבין חדרו לחדר הרבי וחורר בו חור קטן משם היה 'מציץ מן החרכים'... והנה הוא רואה איך שנכנס אל הרבי יהודי למוד סבל מבני העיר והוא מונה בפני הרבי את 'צרותיו' אחת לאחת, ולבסוף הפטיר כי אין לו כל עצה אלא לסיים את חייו ו'חסלת פרשת הצרות והייסורים'... והנה מדרכו של עולם לענות על 'הצעות' שכאלו, אך דברי שטות מדבר מר... וכי נשתבשה דעתו ל"ע וכהנה מדברים המנסים להוכיח למתלונן כי אין צדק בדרכו, לא כך הייתה דרכו של הרה"ק רבי ישעי' רחימאי, אלא פתח פיו ואמר למר הנפש, אכן, רעיון נפלא העלה מע"כ, אך מכיוון שהוא דבר 'גורלי' עלינו להתיישב לראות כיצד ייעשה הדבר בצורה הכי טובה, ע"כ חשבתי כעצה ראשונה - ומסתמא גם מע"כ חשב כן - לעלות על הגשר שמעל הנהר ומשם לקפוץ לתוככי הנהר וכך תפרד הנשמה במהרה מהגוף, אבל נראה לי שאין זו עצה טובה כל כך, כי כידוע לך שבימים אלו ימי החורף מי הנהר קרים עד לאימה, חוששני שיקשה על מע"כ לסבול את קור הכפור. שנית חשבתי - וכנראה שגם מע"כ חשב כן, לעלות על הגג הגבוה ביותר בעירנו ולקפוץ ממעלה למטה ומיד יתראה מע"כ עם אבותיו השוכנים למעלה בשמים, אלא שגם 'הצעה' זאת עדיף שלא לקיימה שהרי מע"כ יודע היטב שיש חשש שיתרסק אברים אברים ואין זה 'מכובד' למע"כ הרמה, אין לך אלא לעשותו 'מכובדיג'... היהודי לא שתק, אלא החל מעלה כל מיני עצות ורעיונות כיצד יבוא לידי סופו, אבל הרבי 'דן' אתו על כל עצה ורעיון בנפרד, ובכל אחד מהם מצא פסול וחסרון... עד שאמר לו הרבי, שמע נא יקירי, הענין הלז ענין רציני ביותר הוא, אי אפשר לעשותו בחופזה שלא ביישוב העת, המתן לי שבועיים ימים ואחשוב על עצה טובה כיצד תעשה את הדבר באופן ראוי ומכובד ביותר... ויצא היהודי מחדרו של הרבי כשהוא מלא שמחה וצהלה, שמא תדעו על מה - כי עתה הרגיש לראשונה שבריה אחת בעולם מבינה אותו ואת קשייו, ואילו היה הרבי מדבר על לבו כי 'שטות' הוא עושה היה יוצא היהודי בהרגשה כי גם הרבי איננו מבין לנפשו כלל

וכלל... למותר לציין שאחר שבועיים ימים לא עלה על דעתו כלל וכלל לפנות אל הרבי לשמוע הכרעתו בנידון... כי שבה אליו רוחו ואת אט יצא מהר הצרות למקום רווחה ושמחה...

והלימוד לדין, בכל עת ובכל ענין, אפילו אם תראה את חברך טועה בטעות חמורה בעיני גוף או נפש, ברוחניות או בגשמיות בדברים הנוגעים אליו או לדורותיו ואפילו כשהדבר נוגע לגבי הרבים – עד שאפילו סומא רואה את טעותו הגדולה, לעולם לא תאמר לו 'טועה' אתה, אלא הכנס אל מוחו, הראה לו שהינך 'מבין' את דעתו ו'חכמתו', אלא שנראה לך שעדיף כך וכך... כי בלאו הכי, יאמר הלה איש בעולם אינו מבין אותי, אבדה תקוותי ותוצאותי מי ישורנה.

ידוע כי הרה"ק רבי ישעי' היה עסוק יומם ולילה 'להחיות נפש כל חי', במאכל ומשתה ושאר צרכי עמך המרובים, פעם שאלו איזה 'רב גדול' וכי לא היה עדיף שהרבי יעסוק ב'העכערס' (דברים נעלים יותר) ב'חכמת הקבלה' וכיו"ב... אמר לו הרה"ק, במה עוסק עתה מע"כ – באיזו 'סוגיא' בקבלה, אמר לו הרב בענין 'שיעור קומה' והוא אחד מסוגיות הקשות בחכמת הקבלה... אמר לו הרה"ק אף אני עוסק כעת ב'שיעור קומה' להגביה ולרומם 'קומתם' של כמה וכמה נשברי לב שנפלה עד עפר – כיצד להגביהם...

סיפר הגאון רבי יעקב לאנדא רב ואב"ד בני ברק יצ"ו שבימי חורפו הסתופף בצילו של הרה"ק הרש"ב זי"ע וגלה עמו (באחד מהגליות בימי מלחמת העולם הראשונה) לעיר רוסטוב ברוסיה – שם הוא היה היחיד שהיסב על שולחן הרבי בימי שב"ק. פ"א בעת אכילת המרק הרגיש רבי יעקב שהיושב למולו (ממשפחת הרבי) נהנה ושוחק, לא ידע רבי יעקב ולא הבין 'לשמחה מה זו עושה', וישא עיניו וירא איך שהרבי גמר מזה זמן לאכול את מנתו, וכדי שלא יתבייש האורח שעדיין לא גמר מלאכול – ויפסיק באמצע האכילה, עשה הרבי עצמו כמי שאוכל – והיה מכניס את הכף לצלחתו הריקה ומשם לפיו משל נתמלאה הכף במרק רותח, וחוזר חלילה... הרי לך 'דרך חיים' – עד היכן מגעת מחשבת טוב מאיש על רעהו להיטיב בכל עת אף בהרגשה גרידא.

באמת אמרו כי רק בהרגשת צערו של חברו יעלה בידו להיות 'גומל חסדים' כראוי, הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל רבה של לאדז' פנה פעם בימות החורף לביתו של הנגיד ר' ישראל פאזמאנסקי – ברצותו להוציא ממנו סכום הגון עבור 'עצים להסקה' לעניי בני ישראל שהצינה גברה ופשטה בביתם, משהגיע לבית הנגיד נקרא ר' א"ח להכנס פנימה לבית החם ומוסק כהלכה, אבל ר' א"ח לא אבה להכנס ונשאר על מעמדו בחוץ, משם דיבר עם הנגיד למשך כמחצית שעה על דא ועל הא... ככל שעבר הזמן גברה באותה מידה הצינה על מיודענו הנגיד, משנכנס הקור בכל עצמותיו של הנגיד אמר לר' א"ח, ירחם נא מר עלי ויכנס עמי הביתה, כי גברה עלי הצינה... אז אמר לו ר' א"ח, עתה השגתי מטרתך, כי באתי הנה לבקש נדבת לבך ב'עצים לעסקה', ולעולם לא תבין את העניינים עד שתרגיש על בשרך את אשר הם מרגישים כל היום – בכל יום מימי החורף.

הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל ראה פעם בעודו מהלך ברחובה של עיר – ילדה קטנה עומדת בצדי הדרכים וממורת בבכי נורא, ניגש ר"א ושאלה, מה קול הבכי אשר מגיע לאזני, נענתה הקטנה ואמרה כי ביישתה חברתה באמרה שהבגד שהיא לובשת איננו יפה... לבש ר"א את 'בתי עיניו' (משקפיים) ועשה עצמו כמביט בה, ונענה ואמר לה, מהרי נא אל אמך ואמרי לה בשמי שבגדך זה יפה הוא עד מאד, מיד 'נס יגון ואנחה' מעל פני הנערה, ותריך ותגד לאמה את דברי הרב, והכל בא אל מקומו בשלום... אחר הדברים האלה אמר ר"א למקורביו זכיתי להיות 'מתדבק במידותיו של הקב"ה' מה הקב"ה מוחה דמעה מעל כל פנים (ישעי' כה ח) , אף אתה הוי מוחה דמעה מעל כל פני ישראל...

מסופר שפעם ישב הרה"ק הבעל התניא זי"ע ועסק בתורה עם נכדו הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע, באמצע הלימוד שמע בעה"ת שתיוק מילדי העבריים בוכה ומיהר לגשת אליו ולהרגיעו, ולשאלת הנכד כיצד שמע, נענה האמן לי כי אנוכי שומע 'כאבו של יהודי' אף מסוף העולם.

הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע אמר פעם לחסידיו, דעו נא, הממהר להכנס לבית המדרש להתפלל ולומר כל נדרי בערב יום הכיפורים, ותוך כדי הליכתו ניגש אליו יהודי ורוצה לשפוך לפניו את כאב לבו על צרותיו הפוקדות אותו ולקיים דאגה בלב איש ישיחנה; חלילה לו מלעצור בעד היהודי בכדי למהר לכל נדרי. כי הלא כל מהות כל נדרי ומהות יום הקדוש הוא הרי תשובה שלימה, ותשובה מה היא, לקיים ואהבת לרעך כמוך בהידור... כי זה כל האדם.

באר הפרשה - אהרי - קדושים

בדרך צדקה תמצא. ומכאן, דככל שמוסיף אדם להעניק מדיליה לאחרים הרי הוא זוכה לעצמו יותר ויותר.

עוד דרשו חז"ל (ויקרא רבה לד ח) על הכתוב (רות ב יט) שאמרה רות לנעמי על בועז (שגמל עמה חסד ונתן לה לאכול) 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז, אשר עשה עמי לא נאמר אלא אשר עשיתי עמו - דיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית'.

יש שביארו דברי המדרש, דהרי 'כל מזונותיו של אדם קצובין לו' (ביצה מז), ופעמים שנגזר על האדם להפסיד ממעותיו - כך וכך מעות, נמצא שהעני מוכה את 'בעל הבית' שיקיים הנגזר עליו (להחסיר מכספו) על ידי דבר מצוה, דממילא בוא יבוא ההפסד עליו, ומי פתי אשר יעדיף לקיים את הנגזר עליו באופן של 'הפסד ממון', בשעה שאפשר לו להחסיר את הממון על ידי קיום 'מצוות צדקה', שאז ירוויח בכפליים - הן קיום מצווה, והן שינצל מכל רע, שכן 'צדקה תציל ממות' (משלי י ב), ואכן, יותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עמו.

בצדק תשפוט את עמיתך - כמה עצות במה ידון את חבירו לכף זכות

בפרשתן (קדושים יט טו) 'בצדק תשפוט את עמיתך', וברש"י ביאר שעל כל אדם לדון את רעהו לכף זכות^ט, והנה אמרו חז"ל (אבות ב ה) 'אל תדון את חבירך עד שתגיע למקומו' וכתב הרה"ק השפת אמת

'מלביש ערומים', ומדוע ברכת 'שעשה לי כל צרכי' היא בלשון יחיד, ולא 'שעשה לנו כל צרכינו' - בלשון רבים. להורות, שרק בנוגע לו ולצרכי עצמו, יראה את עצמו כמו שהבורא עשה לו כל צרכו. אבל ח"ו שבנוגע לצרכי חברו יחשוב - הרי הקב"ה כבר ממלא כל מחסורו וצרכיו... מה יש לי לבוא ולהיטיב עמו, אלא ישתדל ויעניק לחברו עד כמה שבידו לתת, להחיות נפש כל חי.

והובא בשמו בספר 'יושר דברי אמת' (הגה בסוף פר' שמות) לבאר הפסוק 'כל פעל ה' למענהו' (משלי טו ד) והיינו שכל מה שיש בעולם ברא ה' לכבודו, וקשה לאיזה צורך ברא אפיקורסות בעולם. ואמר (הרמ"ל) כאשר יבוא עני ואביון לפשוט יד, בבקשה שיושיעו מצער וצרתו, אין להשיב לו - מסתמא כך הוא מן השמים, שעליך לסבול עול עניות... אלא בזה ישתמש ב'אפיקורסות' - לחלצו מצרתו ככל אשר תשיג ידו, ולא עוד, אלא יחשוב שאם הוא לא יושיעו לא יהא מי שיושיענו.

איתא במדרש (בר"ר נט א) רבי מאיר הלך ל'ממלא' (שם עיר) ומצא שם 'שחורי ראש' - פי' שכולם מתו בצעירותם, בטרם ילבינו שערות ראשם, שאל אותם שמה מבית עלי אתם, שנאמר בהם (שמואל א, ב לג) 'מרבית ביתך ימותו אנשים' אמרו לו, רבי, התפלל עלינו, אמר להם רבי מאיר 'לכו וטפלו בצדקה ואתם זוכים לזקנה' ודרש זאת מהכתוב (משלי טו לא) עמרת תפארת שיבה -

טו. ובאמת, בכל עת אפשר לאדם למצוא איזה כף זכות - כאשר יחשוב ויתבונן עד היכן מגיעה ה'לימוד זכות' שמלמד על עצמו... וד"ל.

בדרך צחות אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לבאר, מהו לשון כף זכות, כי ברצות האדם ליטול דבר מאכל המונח בתחתית הקדירה, מה יעשה - יהפך ויגיס ב'כף' עד שימצא את אשר יחפוץ. כיו"ב הרואה בחברו חשד של צד חובה, יקח כדוגמת הכף - יגיס ויהפוך הנה והנה בצד הזכות, עד שימצא את הדרך להצדיקו.

עוד אמר בזה, למי שבא ללבוש מנעל לרגלו, אך לא עלה הדבר בידו מכיוון שהנעל קטנה ממידת רגלו, מה יעשה, יכניס לתוך הנעל 'כף' המיוחדת למנעלים ואז תכנס רגלו, והרואה יתמה - וכי הכף הרחיבתו למנעל, או הקטינה את רגל האדם, לא ולא. והיאך נכנסה רגלו - איני יודע, אבל זוהי המציאות - הכף דוחפת את הרגל לתוככי המנעל, וכיו"ב הוא ה'דן לכף זכות' - אף שלא ימצא דרך להבין את מעשיו של האדם בצד הזכות, יקח כף לזכותו וימצא תירוץ אפילו בדוחק להוציא צדקו לאור.

מעשה ברב גדול מישראל שדרש דרשתו בביהמ"ד גדול ומפורסם בארה"ק, והנה רואה הרב שבירכתי ביהמ"ד יושבים שניים שאינם פוסקים לרגע מלשוחח ביניהם (והדבר הפריע לרב), בגמר הדרשה עברו קהל השומעים להודות לרב על דיבוריו הנפלאים ואף אלו השניים באו בין כל הקהל... וישאלם הרב, על מה הנכם מודים, וכי דבר אחד מדברי נכנס באזנכם, ויען האחד מהם, הנה חברי העומד לצדי מבני חז"ל הוא, ואינו מבין את שפתו של הרב, כי רק ענגליש (אנגלית) יבין הלה, ע"כ ברצונו כי עז לשמוע את דבריו החוצבים להבות אש של הרב בא ונתיישב לידי ואנכי הקטן

ז"ע (שפ"א אבות, שם) כלומר, ולמקום הברך אי אפשר אל תדון להברך כלל¹⁵. והיינו שאי אפשר שיגיע האדם להגיע לעולם, כי לא כל דעות בני אדם שוות, ולכן למצב של חברו, כי בכדי להגיע לאותו מצב שחבירו

תרגמתי לו את כל דברי הרב בדרשתו הנפלאה. לימים סיפר הרב את דבר המעשה לפני תלמידיו, והוסיף לומר, הביטו וראו 'דן לכף זכות' עד היכן הוא בא...

מעשה ברב חשוב שהשיא אחד מצאצאיו ביום שני בשבוע, למחרת ביום ג' בגמר סעודת ה'שבע הברכות' אמר למשמשו הנה היום משיא רב פלוני את בנו הבה ניגש לברכו בברכת 'מזל טוב', המשמש המסור לרבו ניסה להניאו מכך בידעו שהרב לא עצם עיניו זה כ-36 שעות ברציפות, אך הרב עמד על דעתו... בהגיעם לאותה חתונה ניגש הרב לברך מזל"ט ל'בעל השמחה' והנה נחרד ונזדעזע המשמש לשמוע איך שבעל השמחה עונה לו ברוך תהיה, איש לא קרא לך ולא חיפש אותך... (קיינער האט דיך נישט גערופען) המשמש נשך שפתיו כי לא נאה להשיב למחרפי רבו מול פניו, אך בצאתם משם, פנה אל רבו בטענה, נו, למחוצף כזה הוצרך הרבי לטרוח לבוא על החתונה בעצם שבעת ימי המשתה בביתו... הרב שלא הבין למה ירמוזון דבריו שאלו כמה פעמים על איזו 'חוצפה' מדבר מר... מששמע הרב את תשובתו נתמלא פיו שחוק שאך בקושי הצליח לעצור בעצמו... וביאר למשמשו, הנה היום בבוקר בצאתי מתפילת שחרית פגשתי ברב בעל השמחה הלז, וביררתי אצלו 'במה אוכל לסייע בעדו', וענה לי, שאין תחת רשותו סעלפאון (פלא), אם יש בידי מע"כ להשאיל לי סעל' יהא בזה סיוע של ממש, מיד נתתי לו את הסעל' שלי, ואמרתי לו שאם מאן דהו יחפש אחרי לדבר עמי נא להודיעו שאפשר לדבר עמי בטלפון שבביתי, עתה משבאתי לברכו במזל"ט, אמר לי בשמחה שאיש לא קרא לי (נישט גערופען - ביטוי בשפת האידיש להתקשרות בטל') ולא חיפש אותי...

מעשה אירע לאחרונה בעי"ת בני ברק יצ"ו, יהודי אשר הנני מכירו מקרוב ישב בשמחת 'בר מצוה' שנערכה לבן ידידו, והנה למולו יושב יהודי נשוא פנים אשר יחדיו למדו ב'ישיבה' בימי נעוריהם, והלה מדבר עם כל סובביו בדברי תורה ובכל ענין שבעולם, ואילו עליו אינו מביט כלל וכלל, ויתמה האיש מאד כי מעודו היכרו כ'בעל מידות' טובות, ומדוע שינה את טעמו עד כדי שהוא נמנע אפילו מלהביט בפניו, משקם הלה ניגש אליו ושטח את תמיהתו והוסיף לשאול 'וכי יש בלבו דמע"כ איזה טענה עלי ח"ו... ויוציא האיש מכיסו 'תעודת עיוור' והראה לאיש שיחו... אז הבין שדיבורו עם סובביו היה עפ"י 'טביעות קול' אך מכיוון שאת קולו לא שמע לא ידע כלל שהוא בקרבת מקום אליו. מעשה באברך שנכנס אל הגאון רב"צ אבא שאול זצוק"ל, הלה שה'שלו' היה מרוחק מאד מביתו כת"ק פרסאות החל מונה בפני הרב את חסרונותיה ומגרעותיה של 'בני ביתו', ולא פסיק פומיה מלמנות 'שבחיה...' בזה אחר זה. נענה אליו רב"צ ואמר לו, הינך מזכיר לי את היהודי שנכנס לטרקלינו של עשיר העיירה, תחב אפו לתוך פח האשפה והחל זועק זעקה גדולה ומרה, אוי, אוי, ריח נורא שורר כאן בבית, וכי לזה 'ארמון העשיר' ייקרא, עד שבא החכם ואמר לו, מדוע שקוע ראשך בתוככי פח האשפה, הוצא ראשך משם, ובא עמי לחדר האורחים, ותשבע בדשן נפשך לרוב פאר והדר וריח בשמים הטובים... כיו"ב לעניך, מדוע תשקיע ראשך בחסרונותיה, ותזעק איני רואה לנגד עיני אלא אשפה ודברים רעים, פתח ראשך ועיניך - הבט על מעלותיה ותמצא רוב נחת ועונג, ויתרבה השלום בביתך. טז. מסופר על נפוליאון קיסר צרפת, שבאחד הפעמים בברחו מפני חיילות רוס' נכנס במנוסתו לבית אחד היהודים, והתחנן על נפשו שיתן לו להסתתר בביתו מחמת הרוצחים, החביאו היהודי בזווית הבית, הערים מעליו סדינים, כרים וכסתות לרוב לבל ירגישו בו. ואכן, את אשר יגור בא לו... חיילי רוס' נכנסו אל הבית והחלו לחפש בכל פינות הבית, ואף לזווית זו הגיעו, והחלו להסיר מההר כר אחר כר, וכסת אחר כסת, וכמעט שתפסוהו... אך בהגיעם לתחתית ה'הר' שהיה מעליו עזבו את הבית וניצל מידם.

לאחר ששב לארמון מלכותו, שלח לקרוא ליהודי שהצילו, ואמר לו 'נקבה שכרך עלי ואתנה'. העז היהודי ושאל את המלך, מה הייתה הרגשתו בשעה שהסירו החיילים את הסדינים - אחד אחד, וכבר היה כפסע בינו לבין המוות. ויקצוף המלך על חוצפתו של היהודי וחמתו בערה בו, ויצו את עבדיו משרתיו עושי רצונו לתלותו מיד על העץ, הללו העמידו את עמוד תליה, וכבר כרכו את החבל סביב לצווארו... אז נזדעק המלך - הרפו ממנו, והורידוהו לחיים ולשלום.

שרוי בו, הן ברוח הן בגשם, הן מצד הכשרונות הן מצד תכונות נפשו, הן מצד משפחתו הן מצד מקום סביבתו, חבירו וידידיו וכו', עליו להוולד מחדש לאותם ההורים כשל רעהו – באותו גיל ומעמד וכו' ואף אז מי ערב בעדו שתהא הבנת שניהם שווה, אבל בלאו הכי, היאך ידין את חבירו לכף חובה ח"ו, וזהו אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, כאומר, הרי זה לעולם לא יקרה, על בן עצור נא מבעוד מועד מהיות 'דין' את כל הנקרה בדרך.

וכן איתא בפירוש החסיד יעבץ (אבות ב ה) וז"ל. לכן הזהיר 'אל תדין חבירך עד שתגיע למקומו' - ויהיה דעתך ונפשך תחת נפשו, המשל חרפך בן אדם, על איזה דבר שעשית לו אל תשיבהו עד שתדין אתה בעצמך אם היה הוא עושה לך מה שעשית לו אם לא הת מחרפו תר ממה שחרפך.

וכבר אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע (עשר צחצחות בערך רי"א מקאלוב) ש'דין את כל האדם לכף

כשוב היהודי אל המלך, נענה המלך כהרגשתך זה עתה – כשהחבל כרוך על צווארך, זאת ממש הייתה הרגשתך באותה שעה שהסירו החיילים את הסדינים, ושמא תשאל מדוע הוצרכתי להפחיד אותך כ"כ, ולהוציא נשמתך שבקרוב מרוב פחד, כי הרגשה זאת אי אפשר בשום אופן להסביר איש לרעהו – עד שירגיש אותה בכבודו ובעצמו. על כן הבאתי אותך לאותו מצב כדי שתבין את אשר עבר עלי באותם הדקות בביתך.

כיו"ב לענינינו - לעולם אין האדם יכול לתאר לעצמו על מה ולמה עשה לו פלוני כך וכך, ומדוע נוהג הוא במנהג פלוני, ואם כן, מה לו לדון את חברו כשאינו יודע מה הם הסיבות למעשיו...

בדרך צחות פירשו את דברי חז"ל (תנחומא פנחס א) כשם שפרצופיהן אינן שוות כך דעותיהם אינם שוות, והיינו כשם שאין לך טענה על חברך מדוע אין פרצוף פניך דומה לשלי, כך אין כל מקום לטענה על רעך מדוע אין דעתך כדעתי... כי כל אחד יבין וישכיל בדעו ושכלו שנתנו לו מן שמיא, כפי שעלה ברצון הבורא ית"ש.

באמת אמרו להקל על האדם את הדרך לבוא לדון לכף זכות, ע"י שיבין כי לכל חד וחד יש תכונות הנפש, ומצבים אחרים, ומשם שורש כל התנהגותו, ומה לך כי תלין עליו, אולי כשתכיר ותבין את תכונות נפשו גם הנהגתו תהא מובנת, וכמו שלא תתמה על מי שיש לו מעצור בשכלו ל"ע, ואינו בריא בנפשו - מדוע הוא מעולל כך וכך... שהרי ידעת כי דעתו משובשת עליו. כך כשתראה את רעך אומר ועושה דברים שלא כראוי, תדמה שיש לו איזה מעצור בהבנת אותו ענין, ואל תמהר לדונו לכף חובה.

אימרה נאה מתאמרא בשם הגה"ח ר' אליהו ראטה זצ"ל, דהנה הרבה מחלוקות מתהווים מוויכוח שיש בין שניים, אך אם נתבונן היטב נראה שאין כאן כל מקום למחלוקת, שהרי מהותו של וויכוח הוא, הראשון יאמר שמן היושר לעשות כך וכך – כי כך היא הבנתו, ואילו חברו זועק, 'היאך תאמר כדבר הזה, וכי אין לך שכל בקדקודך, הרי כל בר דעת מבין שטעות גדולה היא זאת, וההיפך הוא הנכון', ובאמת, כל הסיבה והטעם שהראשון סובר כצד פלוני הוא רק מחמת שב'חכמה בינה ודעת' שחננו ה' מבינים כך וכך, וכן מה שחברו אינו סובר כמותו, הוא גם כן לפי החכמה שחנן ה' אותו, ואם היה הדבר להיפך – שהיו נולדים כל אחד בשכלו של רעהו, אז היו פני הדברים להיפך, והיו מתחלפים בטענותיהם. נמצא שאין ביניהם כלל ויכוח מהו הנכון לעשות, ושניהם שווים שעל פי שכל פלוני צד א' הוא הנכון, ועל פי שכל פלוני צד הב' הוא הנכון, אם כן אין כאן שום 'חילוקי דעות', ומדוע יבואו לידי 'פירוד הלבבות'.

הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע כינה פעם בתואר 'צדיק' ליהודי אחד שלא היה ידוע כל כך כירא שמים. שאלו אחד מהסובבים בפליאה, וכי לזה האיש 'צדיק' ייקרא... נענה רבי שלומק'ע ואמר, הנה הכתוב אומר (ישעי' ס כא) 'ועמך כולם צדיקים', והנני מאמין שכל דברי התורה 'אמת' – הרי שבוודאי יהודי זה צדיק הוא, ואם יש לך קושיא, אין הקושיא אלא על היהודי (איך ובמה הוא צדיק) ולא על הפסוק... (ברם, פשיטא וא"ל שיש להזהר מ'חבר רע' ולא אמר כן ר' שלומק'ע אלא ללימוד זכות).

וכבר אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפסוק בפרשתן (קדושים יט יז) 'לא תשנא את אחיך בלבבך', אל תשנא את אחיך על שיש לו 'לב' אחר, ומהלך מחשבתו בדרך אחרת מהילוך מחשבתך.

באר הפרשה - אהרי - קדושים

יג

בלמורה של פרשת 'קדושים תהיו' היו שמחים]". וכן הוא ברש"י (יט ב) 'דבר אל כל עדת בני ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויים בה'.

ידוע משם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, מדוע אמרו ש'רוב' גופי תורה תלויין בה, והרי בפרשת 'כי תצא' יש יותר מצוות וגופי תורה, אלא, דאין הכוונה תלויין בה - בכל הפרשה, אלא על פסוק 'קדושים תהיו' - כי רוב גופי תורה תלויין ב'התקדשות' זי"ע.

מה יעשה האדם וחי - לבוא לידי הקדושה, ע"י הרגילות מעט מעט, וכך מצינו בספר החינוך (מצוה שפ"ז), וז"ל. ודע בני ותהא מרגלא בפומך מה שאמרו

זכות' בגמטריא 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. ורמזו בדבריו (נטעי אשל) שעל האדם לדון את חברו לכף זכות אף כשהדבר עולה לו ב'מסירות נפש', וסמך לדבר כי כשם שעלינו למסור את נפשנו על יחודו ואחדותו יתברך שמו כך עלינו למסור את נפשנו לדון איש את רעהו לכף זכות.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' - מעלת ושכר המתקדש בקדושה של מעלה

בפרשתן (קדושים יט ב) 'דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו', איתא בזהר הקדוש (קדושים פא.). 'תאני רבי אבא, פרשתא דא [פרשת 'קדושים תהיו'] כללא דאורייתא היא... דכד מטאן חבריאי לפרשתא דא הוו חדאן [משבאו החברים התנאים הקדושים

יז. לעולם אל יתיאש אדם לומר הנה כבר ניסיתי כהנה וכהנה להתקדש ונפילתי - א"כ אינני שייך בכל 'פרשת קדושים תהיו', וישמע לדברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (קדושים, ד"ה קדושים) כי 'פרשת קדושים' מתחלת בקדושים תהיו משם ממשיכה התורה לדבר בכל מיני פגמים וענייני עריות, ולסוף הפרשה נאמר שוב והייתם לי קדושים (כ כו). והיינו, כי מתחילה אומרים לאדם שמור עצמך בקדושה, אך אם נכשל ונפל ממדרגתו, לא יאמר נואש, אלא מכאן ואילך והייתם לי קדושים - שוב וקדש עצמך מעתה. כי נפשו של כל יהודי קשורה לאביו שבשמים, אף אם עבר את העבירות החמורות ביותר, ויזכור שהמקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה (יומא לט.).

יח. ובביאור השמחה ביאר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (שש"ק ח"ג ק"ע) דהדבר דומה לתלמיד היושב ועוסק באיזה סוגיא, ומוצא שרבו עוסק ג"כ באותה סוגיא, הרי לבו מלא בשמחה. ולכך שמחו התנאים הקדושים משעסקו ב'קדושים תהיו', כי קדושתו של היהודי, זו היא הסוגיא בה עסיק הקב"ה בכבודו ובעצמו, ושמחה היא שאנו עוסקים עמו ית' באותה סוגיא.

יט. הנה ידועים דברות קדשו של הרה"ק מקאצק זי"ע ('אמת ואמונה') שפרשת קדושים מתחלת ב'קדושים תהיו' ומסתיימת ב'דמיהם בם' ואמר הרה"ק 'בלוט זאל זיך גיסען אבער קדושים תהיו' (אף אם יצטרכו לקיים בנפשם 'דמיהם בם' בהקות דם למען שמירת הקדושה, עדיין יעמדו היטב על משמרתם ויישארו 'קדושים תהיו'), ולכאורה צריך ביאור דהיה לו להפך סדר הכתובים, תחילה לכתוב 'דמיהם בם' ואח"כ 'קדושים תהיו', שהרי כך בא לומר לנו - ע"י שפיכת דמם (במסירות הנפש והגוף) יתקדשו להיות 'קדושים תהיו'. אלא ביאורו, כי כאן מצינו כוחה של קבלה בהחלטה חזקה ועצומה תחילה יכריז האדם ויצבי מטרה 'קדושים תהיו' - יעבור עלי מה, הריני מקבל על עצמי להתקדש בקדושה של מעלה (כל חד וחד לפום דרגא דיליה נחשב כמתקדש - בעליתו אפילו רק מדרגה אחת מהמקום שהוא עומד עד עתה), ואף אם אצטרך לשפוך מדמי על זאת אעשה כן... והיינו כי תחילה יש להציב מטרה, ואח"כ להכשיר את הדרך לבוא אליה.

וכך רמזו גם כן בהא דאיתא בגמרא בכמה מקומות שרב יוסף היה סגי נהור וכן רב ששת. וכתב הר"ן בפרק א' דקידושין בשם תשובות הגאונים שלא נולדו כך, אלא שהם היו מתלמידי רב, וכשנפטר רב' נתכנסו התלמידים ודברו על עשרה מהמעלות שהיה לרב, ונטלו התלמידים כל אחד מהנהגותיו בקודש. רב יוסף ורב ששת לקחו על עצמם שלא להסתכל לעולם מחוץ לארבע אמות, אך אחר זמן ראו שאינם עומדים ב'קבלה' זאת, על כן עשו פעולה להזיק לעינים עד שנסתמאו עיניהם. ויש מי שישאל - זוהי דרך התורה ו'קבלת' התורה, רחוק אני מכל זה כרחוק מזרח ממערב. אלא, אכן, כך היא דרכה של 'קבלה טובה' - שיש לקיימה כחוק ולא יעבור, עד הסוף... כן יקום וכן יהיה. ואף אם יצטרכו בדרך לסמאות העיניים לא יהווה הדבר מכשול ומפריע לקיום הקבלה.

ואם כי וודאי רחוקים אנו ממדרגות הללו, ולא נדרש מאתנו לסמאות עיניים ח"ו. מ"מ נלמד לפי השגתנו לפי מדרגתנו ומצבנו איך לעמוד על הקבלות שאנו מקבלים על עצמנו...

וזכרונם לברכה (אבות ד ה) עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה, שאם תשית דעתך למלאות תאוותך הרעה פעם אחת תמשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גיבור בארץ לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת יקל בעיניך לעשות בן כמה פעמים. כי התאוה תמשוך הבשר (את האדם) כמשוך היין אל שותיו, כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין אלא יתאוו אליו תאוה גדולה. ולפי הרגילים נפשם בו תחוק עליהם תאוותם, ולו ישתו שם כוס מים יפוג יקוד אש תאוות היין ויערב להם. כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן יחוק עליו יצרו הרע יום יום, ובהמנעו מהם ישמח בחלקו תמיד כל היום, ויראה כי האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת של כלום'.

וכך פירש האור החיים הקדוש מה שהקדים הכתוב לומר 'אני ה' אלוקיכם', וז"ל, הנה האדון ה' צב-אות נתחכם בצוותו מצוה זו ודבר נגד יצר הרע, שיאמר איך יכול אנוש טבעי למושול בתאוותו אשר היא אנסתו, דבר זה הוא מושלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשואה וכו'. ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחלה דברו הטוב ואמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלוקיכם, כי הן אמת במין אנושי זולת ישראל ישנו בטענה זו כי לא ימצא בכחו למנוע עוצם חשקו ממנו, מה שאין כן אתם בני ישראל לצד היותי ה' אלוקיכם, והיא השגה אלקות בכח האלוקי ינוצח כח הטבעי גשמי, כי הצורה תשלוט בחומר כשיסכים איש ישראל להתדבק בה' אלוקיו ישלוט במעויו³¹. עכ"ל. ומבואר בדבריו הק' יסוד העבודה ודרך החיים בענייני הקדושה, שלא נדרש מהאדם התוצאה שיהיה קדוש, אלא רק הרצון - 'שיסכים להתדבק בה' אלוקיו', ושיתחיל מעצמו לקדש את עצמו, וה' יגמור בעדו ויקדש אותו הרבה מלמעלה.

הרה"ק הרבי רבי בונם זי"ע (תורת שמחה [ח"ג מספר שמחת ישראל] אות פט) מבאר את הכתוב 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם', דהנה בתורה כתיב 'קדשים תהיו' חסר וא"ו, 'כי קדוש אני' מלא וא"ו. ומבאר בהקדימו את מה שאמרו בשם הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על דברי רש"י 'כי קדוש אני ה' אלוקיכם - קדושתו למעלה מקדושתכם', וכה אמר ה'מגיד' קדושתו למעלה, קדושתו של הקב"ה למעלה בגבהי מרומים, באה כביכול מקדושתכם, מקדושתם של בניו עם בני ישראל, שעל ידי שיהודי מתקדש הרי הוא גורם כביכול להקב"ה שיתקדש לעילא ולעילא. ובוה יבואר 'קדשים תהיו', דמתחילה הקדושה כביכול 'חסרה', ורק אחר שנתקדש בקדושה של מעלה יהיה 'כי קדוש אני', מלא וא"ו, כביכול תתמלא הקדושה בשלימות.

כתב ה'ספורנו', בכתוב 'כי קדוש אני - וראוי שתדמו אלי כפי האפשר בעיון ובמעשה'.

כ. המורם מדבריו, שעל ידי שאדם מפסיק עצמו ונמנע מליפול בפח יקוש שטמן לו השטן הוא יצר הרע, הרי הוא נקרא קדוש. ונשער בנפשנו מי הוא זה הנקרא בלשון בני אדם 'קדוש', הלא רק אחד משרפי מעל זוכה לתואר נשגב זה, או לאידך גיסא אדם שנרצח ל"ע על קידוש ה', שגם הוא זוכה להיקרא 'קדוש'. וכאן רואים אנו שכל המקיז מדמו לעצור את תאוותיו למען שמו באהבה 'קדוש יאמר לו'.
 כא. כה אמר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע על הכתוב 'קדושים תהיו - כי קדוש אני ה' אלוקיכם', הנה קודשא בריך הוא מצווה אותנו 'קדושים תהיו', ואם יאמר האדם, וכי איככה אוכל להתנהג בקדושה, הרי הנני מצוי בתוך חומר גס - המושך אותי מטה מטה, על זה אמרה תורה 'כי קדוש אני ה' אלוקיכם' - כדוגמת הבן

ומשתה וכו'. ולכן לא כתיב 'מעשה ארץ מצרים' לא תעשה אלא 'כמעשה' כי אף את המותר לעשות לא תעשה בדרך שהמצרי עושה אותו וממלא כל תאוותו.

עין רואה - קדושת העיניים

ראשית ההתקדשות וקיום מצוות 'קדושים תהיו', הוא ע"י עצימת העיניים מראות ברע"ב וכל הבא ליטהר מסייעין אותו. ובוזה פתח ה'טור' את 'ארבעת הטורים' - וז"ל. 'יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר וקל

הנה כתיב בפרשתן (יה ב-ג) 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו'. ותמה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ה, תרל"ח) דהרי פרק זה עוסק באיסורי עריות, ומדוע תלה הענין ב'מעשה ארץ מצרים'. אלא ביאורו, שבא הכתוב ללמד שגם את המעשים המותרים אל יעשה אותם האדם כמעשה ארץ מצרים, אלא יתקדש בהם בקדושה ובטהרה. וכדברי הרמב"ן הנודעים בפירוש הציווי 'קדושים תהיו' (להלן יש ב) שהכוונה היא להתקדש בדברי הרשות, 'קדש עצמך במותר לך', הן בדברים והן במאכל

שאביו עשיר וגביר אדיר, ומשבא להשיא את בנו, פונה אליו הבן ואומר לו, אבא קשה עלי להינשא כי דואג אנכי על הפרנסה, ולא אדע מניין אקח לכלכל את נפשות אנשי ביתי. ענה לו האב, וכי מדוע תדאג, הרי יש לך אב עשיר ועליו כל מחסורך. כן אומר הקב"ה 'כי קדוש אני ה' אלוקיכם', הלא אני הוא אביכם הקדוש, ואני קדוש וכל אשר לי קדוש, על כן פתחו נא את דרך הקדושה, ואני אבוא אחריכם לפתוח לכם שערי קדושה כפתחו של אולם.

כמסופר על בחור 'בנם של קדושים' שהגיע להיכנס אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, בטרם היכנסו ביקש מהמשב"ק הרה"ח ר' חנינא שיפ' ז"ל שיאמר לרבי כי הוא נכד של רבי פלוני, אך הוא ענהו 'לא נהוג כן גבן'. בחור זה חזר והפציר בו, בהכנס הבחור לרבי אמר ר' חנינא בחור הלז רוצה שאומר לרבי שהוא בנש"ק. נענה הרבי ואמר, וכי עלי לידע זאת - עליו לידע ולזכור זאת כי בנם של קדושים הוא, כלומר, הנהגתו בחיי יום יום צריכה להיות כפי הראוי לבנם של קדושים. כיוצא בזה עלינו לדעת כי עלינו נאמר 'בנים אתם לה' אלוקיכם', ויש לנו להתנהג כראוי ויאות לבנם של קדושים'.

עוד אמר הרבי רבי העניך זי"ע, הנה בתורה מצינו בקריעת ים סוף, שהתורה אמרה 'ויבקעו המים', ומדוע כינו בגמרא ומדרשים את הנס 'קריעת ים סוף' ולא 'בקיעת ים סוף', הרי קריעה היא רבה היא יותר מבקיעה. אלא, שהקב"ה אכן ציווה על הים רק על בקיעה של מה בכך - שבתוך הבקע הקטן יעברו בני ישראל. אך בפועל משהגיעו ישראל לים סוף והים ראה ארונו של יוסף - שהתגבר על הנסיונות בקדושה נעלית, וקרע את עצמו מעל לטבעו. מיד נקרע הים. כי זה הקורע את עצמו למעלה מטבעו הרי כל מוסדי תבל נקרעים לפניו.

כב. ובכלל הקדושה לעשות סייג וגדר שלא יתקרב אל העבירה, וכלישנא דגמ' 'לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'. וכך פירש הרה"ק רבי משה מקוברין מה דאיתא במשנה (אבות א) 'ויהי מורא שמים עליכם', שהכוונה היא 'מורא שמים' היינו שבשמיים מתייראים כל העליונים לבל יחטא האדם, ומורא זו היא גם עליכם, שגם התחתונים ירגישו את היראה והפחד שיש בעליונים מחטאי התחתונים.

כג. הגה"צ רבי מנחם מענדל מענדלזון זצ"ל כיהן בתחילה ברבנות 'כפר אתא', ומשם עבר לקוממיות שהיתה בשנים ההם ארץ לא זרועה ממש. ושאלוהו מה ראה לעקור דירתו ממקום מיושב ולעבור לארץ שממה שרחובותיה מלאים בוץ ורפש, השיב שעדיף להלך בבוץ ברגליים מאשר שידבק בוץ בעיניים...

כד. וכן פירש הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע (זאת זכרון ד"ה ב'פ' כי תצא [יא]). כתיב (דברים כא ט) 'כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידך', כי תצא, בשעה שאדם יוצא לרחובה של עיר כשהוא מוכן ומזומן ללחום עם יצרו, שלא להכשל בעיניו או בשאר מכשול, אזי מובטח לו שינצח את היצר - 'ונתנו ה' אלוקיך בידך', כי אין הקב"ה מבקש מהאדם אלא שיצא למלחמה.

סיפר בחור אחד ירא ושלם אשר הוריו מתגוררים בארה"ב ולומד בישיבה קדושה בארץ ישראל, שנסע לחוג את חג המצות בקרב משפחתו מעבר לים, והנה שמע שיחת התעוררות אודות שמירת עיניים, ועל כן קיבל על עצמו לשמור על גדרי הקדושה בשדה התעופה, והלך בעיניים עצומות כשהוא נשען על בחור מלווה, והבחינו בו העובדים שם והיה נדמה להם כי ודאי אינו חש בטוב, תיכף ומיד הביאו כסא גלגלים 'והרכיבוהו על..'. וחיש מהר העלו אותו למטוס, וכך נחסך ממנו כל השהות הממושכת עד העליה למטוס, ומן השמים שמרו עליו לבל יחלל קדושתו, כי אכן הבא לטהר מסייעים בידו, שמאחר שקיבל על עצמו לצאת למלחמה אזי זכה לסייעתא דשמיא.

יכול למחמו מטרוניתא' (מי שעדיין לא עלה בידו לראות את פני המטרוניתא השכינה) ייתי ויחמי עד דלא ינעלון תרעי (יבוא ויכנס בימים אלו לראות את פני האדון ה', במרם ינעלו השערים), אימתי כרוז אכריו, בארבעה עשר לחודש השני (אייר) כי מאז ועד שבעה יומין תרעין פתיחין - השערים פתוחים, ומכאן ולהלאה ינעלו השערים, והנה כתיב בפרשת 'פסח שני' (במדבר ט ז) 'ויאמרו האנשים ההמה אליו, אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו'. ולכאורה צריך ביאור מה טענה היא זאת, והרי הם עצמם ענו על שאלתם - 'אנחנו טמאים לנפש אדם'. והטמא אינו יכול להקריב קרבן. הא למה הדבר דומה, לקיטע יד שיבוא וישאל 'למה אנרע מלהניח תפילין דבר יום ביומו'... ועוד דבר פלא מצינו הכא, שזכו אלו הטמאים שהקב"ה חידש להם דבר חדש מן התורה 'תורה חדשה מאתי תצא' מה שלא היה לעולמים. כי אפילו אצל בנות צלפחד שנתחדשה הלכה, כבר אמרו חז"ל (ספרי במדבר, קלד ד"ה ויאמר) שאמר הקב"ה 'כבר כתובה פרשה זו לפני במרום', ועל כן אמר (במדבר כו ז) 'כן בנות צלפחד דוברות'. ואילו כאן יצתה תורה חדשה.

וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא ב'בית ישראל' אמור תשכ"ט) שעל כרחק שאלו הטמאים לנפש אדם, לא 'שאלו' 'למה נגרע', אלא הם זעקו מנהמת

כנשר, רין כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא ית'... ואמר קל כנשר כנגד ראות העין, ודימה אותו לנשר, כי כאשר הנשר שט באוויר כך הוא ראות העין, לומר שתעצים עיניך מראות ברעיה, כי הוא תחילת העבירה שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין.

ומבאר ה'בית יוסף' (שם), מדוע הקדים יהודה בן תימא את העיניים תחילה ללב ולרגליים הרמוזים בארי ובצבי, ואילו דוד המלך בשעה שביקש לפני המקום ביקש אחרונה על עיניו. וז"ל. 'יש לומר, שיהודה בן תימא שבא להזהיר את האדם, הזהירו תחילה על העיניים שהם הנורמים הראשונים לעבירות, ואח"כ הזהיר על הרגליים שהם סוף המעשה כלומר העיניים גורמים לרגליים, וע"י מי, על ידי הלב שאליו כיוון בגיבור כארי, לכן צריך שתזדרזו לעצום העיניים, כדי שלא תבוא לידי כך. ודוד המלך ע"ה שהיה מתפלל לפני הקב"ה אילו היה מתפלל תחילה 'העבר עיני מראות שווא', שוב לא היה צריך להתפלל שוב על הלב...!

פסח שני - תרעין פתיחין, זעקת למה נגרע תפתח בפנינו את כל השערים

ידועים דברי הוזה"ק על יום פסח שני, (רע"מ ח"ג קנב): ביום זה יוצא הכרוז המכריז ואומר 'כל מאן דלא

כה. והשומר את עיניו שומר מצרות נפשו, כביאורו של ה'אור החיים' הק' על הכתוב בפרשת ויחי (בראשית מט כב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין בנות צעדה עלי שור'... וכשם שהוא לא הסתכל בהם, כמו כן לא תשלוט עין הרע בו.

כו. המשגיח הגה"צ רבי גד'ל אייזנער זצוק"ל אמר פעם לתלמידיו על ענין 'שמירת עיניים', שכשנצרך לאדם להגיע למקום מסוים והוא ממתין ב'תחנת הנוסעים' לאוטובוס במספר פלוני, הרי לא ישים אל ליבו אם עברו שם אוטובוסים הנוסעים למקום אחר, אף שבמציאות הם עברו לנגד עיניו, שכן עיניו היו נשואות רק אל ה'מספר' אשר הוא נצרך, עד שאינו מבחין בדברים אחרים, עד"ז אם יהא ראשו שקוע בדברים נעלים וטובים, ויסיח דעתו מעניינים שאינם ראויים, ממילא לא יבחין בהם אף אם יעמדו ח"ו לנגד עיניו.

כז. אמרו להמשיל את הנהנה מ'עולם הזה' שלא באופן הראוי, ליהודי שהיה לו 'בית עסק' לממכר 'שקי קמח', והיה קונה את השקים מערבי אחד, וכך היה ההסכם ביניהם - על כל שק שיעביר הערבי יטיל היהודי 'פרוטה' לתוך צלוחית, ולבסוף ימנו יחדיו את המטבעות בכדי שידעו כמה שקים נתן לו, וישלם לו היהודי שכרו הראוי כמניין השקים. אך הערבי הדומה לחמור - בטיפשותו כי רבה - המתין לשעת הכושר כשישוב היהודי את ראשו, וגנב מלא חפניים מהמטבעות שבצלוחית, בחשבו שהוא מרוויח בזה הון רב, ואין ה'שוטה' מרגיש שבזה מפסיד לעצמו 'הפסד מרובה' - שהיהודי לא ישלם כי אם על מספר שקים קטן יותר. והנמשל מובן, לכל יהודי יש 'ערבי' קטן היושב על מפתחי לבו, וצופה רשע לצדיק - וממתין לשעת כושר כשלא יעמוד על המשמר ו'גונב' כמה ראיות אסורות, בחשבו שהנה הרוויח בזה 'הנאה ותענוג', וכמה לא חלי ולא מרגיש עד כמה הנאה ותענוג הפסיד לעולם הנצחי, ובפרט שאין אדם מפסיד אפילו בהאי עלמא - והבורא ישלים לו בכפלי כפלים.

מה יצוה ה' לכם, וברש"י (פסוק ז) כתב 'כתלמיד המוכתח לשמוע מפי רבו, אשרי ילוד אשה שכך מוכתח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה'. ולכאורה צריך ביאור, הרי האיש משה היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ואיך היה בטוח בעצמו שהקב"ה יתגלה אליו עכשיו בוו השעה תיכף ומיד. אך הן הדברים, שלא בזכות עצמו בטח כלל וכלל, אלא מכיון שראה את זעקתם והשתוקקותם - 'למה נגרע' היה בטוח שמיד יתגלה ה' ויחדש עבורם תורה חדשה, כי בכוח זעקה כזאת לשדד מערכות שמים וארץ, ובוודאי יענה אותה האלוקים, לכן אמר בוודאות 'עמדו ואשמעה מה יצווה ה'".

עוד יבואר ביסוד זה דברי רש"י (בהעלותך ט א-ב) על הפסוק 'ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו', והוא קרבן הפסח שהקריבו בני ישראל במדבר בשנה השנית לצאתם ממצרים, וברש"י, שמצד 'סדר הדברים' היה צריך להתחיל את 'חומש במדבר' עם פרשה זאת (שהרי פרשת הדגלים שבה התחילה התורה נאמרה להם בחודש 'אייר', לאחר הקריבם את הפסח בחודש 'ניסן' הקודם לו) למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, ולמה לא פתח בוו, מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד. וכל הרואה ישתומם, כי מה גנות היא לישראל, והרי 'אנוסים' היו, ולא מלו את

ליבם, למה נגרע... למה נגרע... ידענו גם ידענו כי טמאים אנהנו, אבל רוצים אנו להיות בכלל המקריבים את קרבן ה', ואכן השתוקקות זו הביאה ש'תורה חדשה מאתי תצא'.¹³ וזהו הלימוד מ'פסח שני' לכל בר ישראל באיזה מצב ומקום שהוא נמצא - אם יזעק אל ה' בחזקה 'למה נגרע', אף כי שקוע הנני בהבלי עולם, אבל 'רצוננו לראות את מלכנו' יפתח לו הבורא חלוני רקייע, ויוכה להיבנם להיכלו כולו אומר קדוש".

וכך כתב הרה"ק 'בית ישראל' זי"ע (בהעלותך תשכ"ג) וז"ל. ויש רמז לזה בענין פרשת פסח שני, אף שנראה שאין להם עצה אבל ההשתוקקות שלהם שזעקו 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' נתחדש להם מצוות פסח שני, וזה הכח שיכול האדם לפתוח את השערים אף שנראה לו שנסגרו כדאיתא (פסחים פה:): אף מחיצה של ברזל אינה מפסקת לישראל לאביהם שבשמים, ועל זה הזהיר שלמה המלך (משלי ח לד) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי, לשקוד ולשמור את הפתח שיכול לבנום אפילו שנראה לו שהם סגורים, והעצה לשקוד על דלתותי יום יום לא להניח אפילו יום אחד להפסיק.

ביסוד זה ביאר הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל החדש עמ' עב) את תשובת משה רבינו לטמאים שזעקו 'למה נגרע' - ויאמר להם משה עמדו ואשמעה

כז. בגמרא (חגיגה יג): איתא שבשעה שנחרב בית המקדש בחורבן בית עולמים, נחסרו לחיות הקודש שני כנפיים מששת כנפיהם, ומבואר שם כי שש כנפיים הם - שניים שמכסים את רגליהם, שניים שמכסים פניהם, ובשניים הם מעופפים (שעמהם הם אומרים שירה), ושניים אלו ה'מעופפים' נלקחו מהם בעת החורבן. ואנו נלמד מכאן שבזמן שחסרים לאדם הכנפיים לעוף ולהתעלות על ידי השתוקקות וכיסופין, הרי הוא במצב של 'לאחר חורבן'...
כח. מספרים על הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שפעם ישב בעריכת השולחן הטהור (פר' בהעלותך) והיה כולו אחוז להבים, ואחז הגביע בידו וזרקו מהכא להתם תוך כדי שהוא צועק למה נגרע... למה נגרע... א טענה, א טענה... תורה חדשה מאתי תצא... למה נגרע למה נגרע, והיינו כדברים הנ"ל שעל ידי טענת 'למה נגרע' מוציא הקב"ה אפילו תורה חדשה.

כט. צא ולמד כמה גדולה וחשובה מעלת הרצון, דהנה אמרו חז"ל (מדרש שמואל רבתי פרשה ג) שקודם לידת שמואל הנביא יצאה בת קול ואמרה עתיד להיברא ילד בשם שמואל שיזכה לקבל חזיון נבואה מאת ה', מה עשו בני ישראל ברצונם כי עז שבנם יהיה הנביא, היו כולם קוראים את שם בניהם 'שמואל', למעשה לא זכה להיות ה'נביא' אלא שמואל בנה של חנה. מ"מ הועיל להם הרצון וההשתוקקות שזכו שגם בניהם אמרו נבואה פעם אחת. העמיס כן החיד"א בספרו 'יוסף תהלות' על הפסוק בתהלים (צט, ט) 'ושמואל בקוראי שמו', דכיון שקראו שם בניהם 'שמואל' על כן זכו פעם אחת לנבואה. מכאן נלמד כוחו של רצון.

ומפורש כן במדרש (משלי פרשה יב) 'כל מי שישן על מטתו בלילה, וחושב בלבו ואומר, למחר אני משכים ואעשה עם פלוני טובה, עתיד לשמוח עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא', משמע שעל עצם הרצון יטול שכר גדול כזה.

נוראות כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"א יג) 'האיש שזוכה לידיעת התורה, רצה לומר, שהשכל הניתן בנפש כנרעין בנומת השדה התאחד עם החכמה והיו לבשר אחד, הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעיניים כבן אדם, אבל, באמת הוא 'מלאך' הגר עם בן תמותה, וחי חיי אצילות ומרום על כל ברכה ותהילה'.

נמצינו למידים, שאף שהאדם אינו אלא 'גוף' גשמי, בשר ודם. מכל מקום באם יהגה רבות בתורה הקדושה עד שכל כולו יהיה רק תורה הקדושה ולימודה, הרי הוא 'מלאך אלוקים' פשוטו כמשמעו, כי אין שיעור ותכלית למעלות הרמות, בהם יוכל לזכות העוסק בתורה לשמה.

על כן יקיים כל איש בנפשו 'הוי כל צמא לכו למים', ואין מים אלא תורה (עיי' ב"ק ז.), וכבר אמרו בדמיון עסק התורה לשתיית מים, כי במים אמרו 'השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו, כי כך הם פני הדברים ב'מים' שרק הצמא מרגיש בהם טעם מתוק ונפלא, ואילו מי שאינו צמא אינו מוצא בהם לא טעם ולא כל חשק, כיו"ב בעסק התורה הצמא לתורה - שהכנים בלבו רצון וחשק לשמוע את דבר ה' - לעסוק בדברי תורה, זה האיש מוצא בה טעם מתוק ונפלא^א,

בניהם רק מפני שלא נשבה רוח צפונית כמדבר - שתרא את מכת המילה (יבמות עב). ומילת הבן מעכבת את האב מלהקריב את הפסח), ומה טענה יש עליהם. ועפ"י האמור יבואר, שאמנם אנוסים היו, והיו פטורים מקרבן פסח, אך אם היו זועקים למה נגרע, כבר היה להם איזו עצה למול אף במדבר ('אמרי אמת' סוכות, ימים האחרונים של סוכות ד"ה וללוי אמר).

אמור מעתה, ואת עבודת בני' ביום הזה, ללמוד מאותם טמאים לנפש שהגבירו בנפשם חפץ ותשוקה להקריב קרבן פסח במועדו, ולא התפעלו ממצבם הירוד והפחות שהיו פסולים להקריב הקרבן בגלל טומאתם, וכאשר נלמד מהם להשתוקק ולהרבות געגועין וכיסופין לכל דבר שבקדושה, שתכסוף נפשנו להתקרב אל ה' יותר ויותר, ולהאמין בו בכל לב, יושיט הקב"ה את ידו ויקבל אותנו (כמו שאנו נראים) באהבה וחיבה אין קץ, וירווח לנו ברוח ובגשם כל חד וחד בדיליה.

קדושים - אין קדושה כתורה

בפרשתן (יש ב) 'קדושים תהיו', ושמא תשאל כמה אתקדש, תשובתך - ע"י עסק התורה, כי 'אין קדושה כתורה' וכל העוסק בתורה הרי זה מתקדש 'קודש קדשים' (עיי' רמב"ם סוף שמיטה ויובל) וכל העוסק בתורה הרי הוא כ'כהן גדול' הנכנס לפני ולפנים (ע"ז ג.)^ב.

ל. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר, עבודת כל בר ישראל בהאי עלמא היא 'קדושים תהיו', ואי אפשר לבוא לידי קדושים תהיו בלא 'שעות רצופות' בתורה.

לא. גם לא יאמר הן שבעתי כבר הרווייתי צמאוני ממי התורה, די לי בזה, אלא ישוב להיות 'רעב וצמא' בכל עת ושעה, פעם שאלו את הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, הנה אנו שומעים תמידין כסדרן מפה קדשו של הרבי על עניין ההתחדשות בכל עת ובכל מצב, ולכאורה נראה הדבר כסותר את התפילה שאנו מבקשים 'שתרגילנו בתורתך' שמשמעו שמבקשים אנו על הרגילות ולא על ההתחדשות, נענה ה'אמרי אמת', שוודאי עיקר עבודת האדם היא להתחדש תמיד כאמרם ז"ל (הובא ברש"י שמות יט א) 'שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו', אך פירוש התפילה 'שתרגילנו' בתורתך - שיהא האדם רגיל בה כמו במידי דאכילה, שבכל יום ויום סועד את ליבו במאכל ומשתה ואף על פי כן אינו מרגיש שום 'רגילות' אלא עושה זאת מתוך התחדשות ופרישקייט מחדש בכל יום ויום, כך ממש יהא בדברי התורה 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם' - שילמד בכל יום בהתחדשות כמו ה'רעב' לשמוע דבר ה'

הרה"ק השרף מקאצק זי"ע תמה על הלשון (עיי' רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ד הל' ג) 'מילא כריסו בש"ס ופוסקים' וטפי הוה ליה למימר 'מילא ראשו בש"ס ובפוסקים', אלא שלימוד התורה צריך להיות ככריסו של אדם, שאף שכבר סעד לבו במאכל ומשתה הרי לאחר כמה שעות שב הוא להיות רעב, כך יהא בתורה, לא יסתפק במה שכבר למד היום או...אלא תמיד ישוב להיות רעב וצמא על דברי תורה.

ביאור נפלא מצינו בדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בחידושי הרי"ם בפרשתן על הפסוק 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם) שעל האדם לחיות באופן זה שהתורה היא חיותו, וכמו שלא יארע לאדם שבישיבתו בסעודה הכניס את הכף

וליהנות במדע, לשמח לבבו ושכלו כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים מפני שהם משמחים לבו על כרחו, הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמיניג ומבין בלימודו הילכך כשהדירו זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר שהרי על כרחו מגעת לו הנאה מממונו.

יהי ה"א עמנו כאשר היה עם אבותינו שנוכה להאמין בו באמונה פשוטה בכל לב ונפש, להרבות באהבת רעים, לשבת בהכלי התורה והתפילה לעשות נח"ר לבורא יתב"ש לאורך ימים ושנות חיים בביאת גוא"צ בב"א.

אבל בלא"ה אינו אלא מסכן (נעבעך) ו'רחמנות' גדולה יש לרחם עליו.י.

וכן כתב רבי אברהם מן ההר' (בפירושו למסכת נדרים מח), וז"ל. ואיכא מאן דמקשה והיאך נאסרים (המודר הנאה) לקרות בספרים, והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו (נמצא שאינו נחשב 'נהנה' מהספרים). ולאו קושיא היא, דלא שייך טעמא דמצוות לאו ליהנות אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשארם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה - שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטווה מאת השם כמו שפירשנו באלו מותרין. אבל מצות לימוד שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הצייווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג

המלאה במאכל לתוך האוזן אף אינו 'בעל כשרון' וכיו"ב, כי הוא מכיר שבאכילת פיו תלוי חיות הגוף ואבריו, ובזה ביאר הכתוב (תהלים קיט צג) 'לעולם לא אשכח פיקודך' ומדוע אינו שוכח התורה 'כי בם חייתני' שהוא מכיר שהתורה היא חיותו.

וכמו שביארו שלעתיד לבוא אין כל הפרש בין גן עדן לגיהנום, אלא ההיכל מלא בספרים קדושים, וזה עצמו 'גן עדן' לצדיקים אשר להם לתענוג נפלא ייחשב - לעסוק בתורה מבלי מפריעים, ולמי שלא הורגל לעסוק בתורה אינו אלא גיהנום במיטבו, והא לך לשונו המתוק של הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (צפנת פענח ס"פ בשלח נ"ט עמוד ד') במדרש רבתי (בר"ר ט) 'והנה טוב מאוד זה גיהנום... וכל מי שאינו מסגל במצוות ומעשים טובים הרי גיהנום' עכ"ל, איתא בש"ס (גדרים ח.) 'עתידי הקב"ה להוציא חמה מנרתיקה, צדיקים וכו', ושמעתי, כי לעתיד לא יהיה גיהנום, רק מכניסין את הרשעים לגן עדן, וזה לו לגיהנום יחשב, ששומע שם מתפללין בשמחה וריקוד ולומדים בהתמדה, וזה לו לצער יחשב, שלא היה מורגל בזה, אם כן, בזה עצמו שהצדיקים מתעדנין בה הרשעים נדונין.

לב. הגה"ק ה'בית הלוי' זי"ע נתקשה פעם במשך כמה ימים ליישב שיטת אחד מן ה'ראשונים' (בסוגיות ד'חושן משפט) - לבאר ולתרץ בטוב טעם ודעת מכל הקושיות והפירוכות שהקשו עליו ה'אחרונים', ואכן, אחר כמה ימים ולילות של יגיעה עלה בידו ל'חדש' מהלך המיישב את דברי ה'ראשון' ככפתור ופרח. והנה הוא עובר ברחובה של עיר בסמיכות לבית ערכאות (בית משפט) של בני העיר, והקול נשמע משם איך שאחד מהנידונים טוען לטובתו כאותה סברא של ה'ראשון' לעומתו עונה השופט כי אין צדק בדבריו מאחר ש... והיו דברי השופט תואמים להפליא את כל פירוכות האחרונים על אותו ראשון, אחר כמה רגעים שוב נשמע קולו של הנידון המבאר היטב את דבריו הקודמים - כדברי הראשון, ב'סברא' זו שחידש הבית הלוי מתוך יגיעת ג' ימים וג' לילות ברציפות... חלשה דעתו, כיצד יתכן שהלה חידש ברגע כמימריה את אשר אנכי חידשתי ביגיעה עצומה כל כך. אחר כמה דקות נתיישב ה'בית הלוי' והחליט, לא כן, אדרבה, מעשה זה חיזוק גדול עבורי, כי הגע בעצמך כיצד יתכן שאדם פשוט שבפשוטים מחדש מעצמו (שהרי לא היה עוסק בתורה) סברות ראשונים ואחרונים ב'בנינים' מופלאים, אין זה אלא מחמת שהוא נידון עתה על שבעים ושנים מליון דולר ואינו רואה לנגד עיניו רק את הכסף, ומכיוון שכל מהותו שקועה באותה 'מערכה' מעתה אין כל חידוש שיעלו במוחו כל הסברות הנדרשות, נמצא שבשעה שחידשתי 'חידושים' אלו אי"ז אלא מאחר שהנני מחשיב את העסק וההבנה בתורה לכה"פ כאותם 72 מליונים של אדם הלזה.